БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 149 (8981)
ИЮНИИН 27
СУББОТО
1959 он

Сэн 20 мүнгэн.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум 1959 оной июниин 25-да хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

ЦК-гэй Пленумэй үглөөнэй заседани дээрэ бүд нэхэдэг промышленностиие саашадань дэбжээхэ талаар хэмжээ-ябуулганууд тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Косыгинай элидхэл шагнагдаһан байна.

Удаань промышленностьда болон барилгада техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ тухай (промышленна үйлэдбэриие болон барилгые саашадань үргэдхэхэ, бүтээн гаргадаг продукциин шанар һайжаруулха, өөрынь үные, тэрэшэлэн барилгын үнэ сэнгые химдаруулха зорилгоор промышленностиин, барилгын хүдэлмэри үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулха, үйлэдбэридэ автомадуудые бүри олоор хэрэглэхэ, поточно лининүүдые дэлгэрүүлхэ, хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые, хэбүүд болон зэр зэмсэгүүдые шэнэнүүдээр һэлгэхэ талаар КПСС-эй XXI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай) (КПСС-эй XXI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар партийна, советскэ организацинуудай, арадай ажахын соведүүдэй хүдэлмэри тухай элидхэлнүүдые, хүн зоной, арадай ажахын хэрэглэмжые хангахын тулада химическэ промышленностиие улам түргэнөөр хүгжөөхэ, илангаяа холимог материалнуудые, тиимэ материалнуудаар хэгдэһэн зүйлнүүдые элбэгээр бүтээн гаргаха тухай КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй 1958 оной майн 7-ной тогтоолые бэелүүлжэ байһан тухай элидхэлые, мүн бүд нэхэдэг промышленностиие саашадань дэбжээхэ хэмжээ-ябуулганууд тухай элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэ эхилһэн байна.

Нүхэд Б. Е. Патон (Украинын ССР-эй Наукануудай академиин Е. О. Патоной нэрэмжэтэ электрогагналгын институдай директор), Л. Н. Ефремов (КПСС-эй Горьковско обкомой секретарь), Н. А. Соболь (Харьковой совнархозой түрүүлэгшэ), К. Н. Гришин (КПСС-эй Владимирска обкомой секретарь), И. Игамбердыев (Ташкентын совнархозой түрүүлэгшэ), В. В. Щербицкий (Украинын Компартиин ЦК-гэй секретарь), П. И. Аброскин (Ростовой совнархозой түрүүлэгшэ) үглөөнэй заседани дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Нүхэд А. И. Хворостухин (КПСС-эй Тульска обкомой секретарь), А. М. Тарасов (Белоруссиин совнархозой түрүүлэгшэ), В. В. Гришин (ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ), Д. А. Кунаев (Казагай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ), Ш. Р. Рашидов (Узбекистанай Компартиин ЦК-гэй секретарь), И. Т. Новиков (электростанцинуудые барилгын министр), В. Э. Дымшиц (СССР-эй Госпланай гэшүүн), Г. Мтборлов (РСФСР-эй Госпланай түрүүлэгшын орлогшо), К. И. Брехов (Москвагай областиин совнархозой түрүүлэгшэ) үдэшын заседани дээрэ үгэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленум хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум

Днепропетровско совнархозой түрүүлэгшэ **Н. А. Тихоновай** элидхэлээр КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй июниин 24-нэй үдэшын заседани эхилһэн байна.

Днепропетровско экономическа район хадаа үндэр хүгжэлтэтэй хара металлургиин болон ашагта малтамалнуудай промышленностиин ехээр хүгжэһэн индустриальна район гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Энэ район шэрэм, булад, прокат, түмэрэй болон марганцева руда үйлэдбэрилгөөр горьтой һуури эзэлдэг. Мүн машина бүтээлгэ хүгжэнхэй юм.

Промышленность болон барилгые хүтэлбэрилхэ хэрэг шэнэдхэн хубилгаһанһаа хойшо научна хүдэлмэрилэгшэд болон предприятинуудай барилгануудай хүдэлмэрилэгшэдэй хоорондохи холбоо барисаан нилээд һайжараа. Эрдэмтэдтэй суг хүдэлжэ хара металлургида, ашагта малтамалнуудай промышленностьда болон машина бүтээлгэдэ хэдэн шухала техническэ асуудалнууд шиидхэгдээ.

Шэнэ техникые эрхим һайнаар шудалһан, промышленностиин урда табигдаад байһан эгээн орёо зорилгонуудые шиидхэжэ шадаха үйлэдбэриин түрүүшүүл—гайхамшагта кадрнууд һүүлэй жэлнүүдтэ заводуудта, шахтанууд болон барилгануудта ургажа гараа. Уралан нарижуулагшад болон ухаалан зохёогшод техническэ дэбжэлтэдэ горьтой нэмэри оруулһан байна. Гансахан үнгэрһэн жэлдэ тэдэнэр 50 мянга шахуу дурадхалнуудые оруулаа. Тэдээн сооһоо 30 мянганиинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, жэл соо 175 миллион түхэриг алмалта үгөө. Эдэ бүгэдын ашаар байгша оной 4 һара соо совнархозой предприятинуудта хүдэлжэ байһан нэгэ хүнэй үйлэдбэрилгын бүтээсэ 5 процентһээ үлүүсэ дээшэлүүлэгдэһэн байна. Совнархозой промышленность бүхы дээрэнь продукци гаргаха 5 һарынгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргээ.

Хэрбээ хэдэн предприятинуудай даалгабаринуудаа дүүргэһэн байгаа һаа, бүри ехэ юумэ хэгдэхэ байгаа гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ. Һайнааршье хүдэлжэ байһан заводуудта түхеэрэлгэнүүдые муугаар ашаглаһан баримтанууд үзэгдэһэн байна.

Ашагта малтамал болон металлургида шэнэ техникэ болон түрүү технологи нэбтэрүүлхэ асуудалнуудта элидхэлэй ехэ бүлэг зорюулагдаба. Криворожско бассейнэй уурхайшад газар дорохи хүдэлмэриин дүнгүүдээр США-гэй энээндэл адлирхуу хүдэлмэриин дүнгүүдһээ хоёр дахин ехэ бүтээсэ туйлаһан байна. Дэлхэйн практикада нэгэ доро нэгэ, ехэдээл һаа хоёр горизонтдо малтабариин ажал хэдэг байхадань, эндэхи уурхайшад нэгэ доро гурбан, заримдаа дүрбэн горизонт ашаглана.

Предприятинуудай техническэ зэбсэгжэлгые дээшэлүүлхэ хэрэг хадаа ашагта малтамалнуудай промышленностьда техническэ дэбжэлтэ туйлаха шухала нүхэсэл болоо. Һүүлэй жэлнүүдтэ шахтанууд бүтээсэ ехэтэй хэдэн шэнэ машинанууд болон механизмуудые абаа. Эдэ бүгэдын ашаар 1956 онтой сасуулхада малтабариин хүдэлмэриин ябаса хоёр—гурба дахин түргэнөөр хэгдэдэг болоһон байна.

Мүнөө үедэ предприятинууд научно-шэнжэлэлгын болон проектно-конструкторска институдтай хамта түмэрэй руда абадаг, мүн марганцева шахтануудай техническэ түхеэрэлгые саашадань һайжаруулха талаар хүдэлжэ байна. Бүри һайн үрэмдэлгын машинанууд үйлэдбэриһөө гаргагдахаар бэлэдхэгдээд байна. Ажалай бүтээсые 5—6 дахин дээшэлүүлхэ галаар шатаажа үрэмдэхэ шэнэ түхэлэй станок ашаглагдаа. Шахта сооһоо элдэб бодосые зөөжэ гаргалгые 2—3 дахин түргэдхэхэ хүсэтэ тээбэриин машинанууд бүтээгдээ. Карьернүүдтэ хүсэ ехэтэй экскаваторнууд хүдэлжэ эхилээ. Шахтын, газар малталгын, зөөлгын хүдэлмэриие таһалгаряагүйгөөр үргэлжэ дээрэнь ябуулха шэнэ машинанууд хэрэглэгдэдэг болоҗо байнхай.

Эгээн түрүүнэй Криворожско бассейндэ хэрэглэгдэһэн перфараторна алхануудаар уурхайнуудые хангадаг болоһон ябадал һонирхолтой байна гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Иимэ перфараторнуудые гол түлэб бүтээжэ үгэдэг «Коммунист» завод тиимэ алхануудай жэлэй туршада ямаршье һаадгүйгөөр хүдэлхэ гаранти үгэдэг. Энэ дүршэл һайн дүнгүүдые үгөө, тиигээд тэрэниие бүри олоор хэрэглэдэг болоҗо байнхай.

Ехэ алмалта үгэдэг дээрэһээнь ашагта малтамалай промышленностьда автомашинануудые бүри олоор хэрэглэдэг болохо тухай асуудал нүхэр Тихонов табиба.

Мүнөө үедэ ашагта малтамалнуудай машина бүтээлгын тусгаар һалбари бии болгохо гээшэ хойшолуулашагүй хэрэг болоно гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ.

Металлургиин промышленностьда нэбтэрүүлэгдэһэн эгээн шухала нарижуулганууд тухай хөөрэһэнэй удаа нүхэр Тихонов булад хайлуулгада болон доменно үйлэдбэридэ байгаалиин газые хэрэглэдэг болохо гээшэ ехэ удхашанартай гэжэ тэмдэглэбэ. Жэшээлхэдэ, Петровскиин нэрэмжэтэ заводой доменно үйлэдбэридэ байгаалиин газ хэрэглэжэ, гансал кокс гаргашалгые бага болгоһоной ашаар, энэ жэлдэ 11 шахуу миллион түхэриг доменно үйлэдбэрилгэдэ алмагдаха байха. Кислород холисотой үлеэлгэдэ байгаалиин газ Дзержинскиин нэрэмжэтэ заводой нэгэ доменно пеэшэндэ хэрэглэһэн дүршэлдэ онсо анхарал хандуулмаар. Иимэ арга хэрэглэхэдэ кокс гаргашалга ехээр бага болоҗо, пеэшэнэй бүтээсэнь нилээд ехээр дээшэлнэ. Энээнтэй дашарамдуулан томо кислородно түхеэрэлгэнүүдые бариха ябадалые түргэдхэхэ шухала гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Конверторнэ цехүүдһээ абтаһан буладай шанарайнгаа талаар мартеновскынхиһээ муу байдаггүй дээрэһээ, конверторнэ цехүүдэй түрүү дүршэлые элидхэлшэ тэмдэглэһэн байна. Конверторнэ цехүүдые барихада мартеновскынхиһээ нилээд үнэгүй. Энэ арга хэрэглэхэдэ нэгэ тонно булад абалгада гаргагдадаг капитальна гаргашанууд 35 процентээр хорохо болоно.

(*Үргэлжэлынь 2-дохи нюурта*)

России Федерациин промышленность нэгэдэхи хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргээ

России Федерациин промышленность партиин XXI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын, КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө ажалшадай социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй ашаар, бүхы продукциин гол зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ хахад жэлэйнгээ түсэбые 1959 оной июниин 24-дэ, болзорһоонь урид дүүргээ. РСФСР-эй промышленна үйлэдбэрилгэ 1958 оной нэгэдэхи хахад жэлтэй сасуулхада 11 процентээр ехэ болоһон байна.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Уран зохёолшо нүхэр Х. Н. Намсараевые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Бурядай советскэ литературые байгуулгада, хүгжөөлгэдэ гайхамшагта габьяа харуулһанайнь түлөө, түрэһөөр дала наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан уран зохёолшо нүхэр **Намсараев** Хоца Намсараевичые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан,
1959 оной июниин 11.

Краснодарай хизаар. Хүдөө ажахыда авиаци жэл срэхэ тудам үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Долоон жэлэй түрүүшын жэлэй дүрбэн һарын турша соо эндэ 200 мянга гаран гектар таряалан авиаци хэрэглэн харууһалагдаһан байха юм. **Зураг дээрэ:** (зүүн гарһаа): «Абрау-Дюрсо» заводоуправлениин агроном А. А. Исочко вертолёдой командир И. И. Коцуратай, командирай орлогшо П. Ф. Мушниковтой хөөрэлдэжэ байна.

ТАСС-эй фотохронико.

300-жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ

Элбэг мяха гүрэндөө худалдаба

Аха дүү ород, бурят арадай хэтэ мүнхэдөө нэгэдэһэн 300 жэлэй ойн һайндэрые Кяхтын аймагай ажалшад эрхим бэлэгүүдээр угтажа байна. Аймагай колхозууд гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид, июниин 24-дэ дүүргэбэ. Тиигэжэ 1500 гаран центнер һайн шанартай тарган мяха гүрэндөө худалдаа. Гадна эндэхи совхоз 730 гаран центнер мяха худалдаба. Энэ жэл гүрэндэ мяха худалдалга нёдондонойхидо орходоо 1,5 дахин дээшэлүүлэгдээ.

БУЛАМАЙХИД ҮГЭДӨӨ ХҮРЭНЭ

Арадуудай ехэ һайндэрэй хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа дүүргэхын зорилгоор Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой (Хори) һаалишад үнеэдһээ ехэ һү һаана. Һаалишад Бубей Галсанова, Валентина Балсамбуева, Цырма Цыбенова, Намжилма Цыбикова гэгшэд май һарада үнеэн бүриһөө 180—200 литр һү һааһан байна. Мүнөө эндэхи һаалишад үнеэн бүриһөө сүүдхэдээ 10—14 литр һү һаана.

С. Цынгуев.

Тарган эрьенүүд тушаагдахань

Урда үдэрынь уһатайшаг аадар ороод, үглөөгүүр аажам дулаахан болобо. Шаргал улаан наран Алтачын оройгоор мандажа, үргэн уужам талын мүнгэн шүүдэр мэлмэрүүлнэ. Үглөөнэй һэрюухэн һэбшээн набшаһа ногооной оройе эльбэн Хёлго голые уруудан сэлгеэлнэ. Эгээ энэ үедэ харгын хажуудахи жэгтэй зохидхон зүлгэ ногоон дээрэ һүрэг олон хонидой бэлшэжэ ябахань харагдана.

— Тиимэл байха, манай Лхамажап тэрэнээ юундэ алдаха һэм. Эгээл тааруу сагта хонидоо бэлшээжэ ябана,—гээд манай аянша Петр Цоктоев эжынгээ абяае һуладуулба.—Өөрөө мэдэнэ хаямши. Унажа ябаха хүлэгымнай ургададаг, аша үрэтэ адууһа малымнай харууһалдаг алдар солотой хүнүүдэймнай нэгэн гээшэ бэзэ. Харалдаа, хара, тангаралдажа ябана эрьенүүдынь—гээд колхозой парторг тобир тарган хонидые хаража заана.

Үнэхөөрөөшье хонишон Лхамажап Нохойшкуев үргэн сэлгеэ Ноёхон нютагтаа суурхажа ябаһаар үнинэй. Энээнэй урда тээ артелиингээ ямаршье ажалда ябахадаа даалгагдаһан хэрэгтээ үнэн сэхээр хандажа, гансашье артель дээрээ бэшэ, харин аймаг соогоо мэдээжэ болоһон юм. Тиимэл хадань XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой правлени, парторганизаци нютагайнгаа үнэн сэхэ хүбүүндэ нёдондо намар мянгаад толгой эрьенүүдые тушаажа үгэһэн байгаа. Тэрэ гэһэнһээ хойшо богонихон сагай үнгэрбэшье, нүхэр Нохойшкуев хони харууһалжа дүршэлтэй, шадамар бэрхэ болоо. Үнгэрэгшэ үбэлдөө тэжээлэй бага байбашье, хонидоо бүхэли үбэлдөө һэтэ адуулжа, тураангүй, үхэл гарзагүйгөөр ногоон дээрэ гаргажа шадаа юм. Мүнөө тэрэнэй даажа байһан 1183 толгой эрьенүүд бэлшээриин ногоондо садажа, түлэг таргалжа байна. Эдэниие хабарай һүүл багта шэгнэхэдэнь дунда зэргээр 33—35 килограмм татаһан юм. Һара тухай сагай үнгэрөөд байхада, 10—10 килограммаар нэмэһэн байба.

— Энэмнайшье бага ааб даа—гэжэ нүхэр Нохойшкуев хөөрэнэ.—Эдэ эрьенүүдээ намар болотор һайнаар бэлшээн таргалуулаад, тус бүриинь дунда зэргээр 55—60 килограмм шэгнүүртэйгээр гүрэндэ тушааха хүсэлэнтэйб. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхын тула оролдохол байхаб.

Алдарта хонишоной абаһан хүндэтэй уялгаяа үнэн сэхээр дүүргэхын түлөө аһан шадалаараа оролдожо байһаниинь элитэ. Эрьенүүдээ һайнаар таргалуулхын тулада шадаал һаа удаан саг бэлшээридэ ябуулна. Үдэрэй бүгшэм халуундашье хонидоо Моностойн булагай хүйтэн уһаар уһалжа, дахин бэлшээридэнь гаргана, һэбшээ һалхитай хада добонуудай оройгоор ябуулна.

...Июниин хахадаар эндэ хэдэн үдэр хура бороо орожо, колхозой үргэн элдин тала бэлшээри ногоорон, түхэл шарайгаа үлэмжэ гоё болгон хубилгаа. Энээниие һамбаашалжа, дүршэлтэй хонишон дүү хүбүүн Сэргэйтээ үдэр һүнигүй эрьенүүдээ адуулһан байна. Тиихэдээ бэлшээреэ сүүдхэдээ хэдэн дахин һэлгэжэ үхэр малай ябаагүй газарые бэдэрэн харюулһан байха юм.

Иигэжэ дүршэлтэй залуу хонишон Лхамажап хонидоо эрхим һайнаар таргалуулжа, гүрэндэ тарган мяха тушаахын түлөө, арадуудай һайндэр—Бурят ороной Россин гүрэнтэй һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэл болоһоной ойе ажалай бэлэгээр угтахын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэжэ байнхай.

И. Очорон.

Сэлэнгын аймаг.

Хонидтоо набша намаа бэлэдхэнэ

БИЧУРА (**телефоноор абтаба**).

Набшаһата тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри Логовскиин нэрэмжэтэ колхоздо эмхитэйгээр ябуулагдана. Мүнөө тус колхоз 400 гаран центнер набша намаа суглуулаа. Тэрэшэлэн Свердловой нэрэмжэтэ, «Заря коммунизма» болон бусад колхозууд энэ хүдэлмэри эхилһээр 2—3 хоножо байна.

Хухалһан набша намаагаа баглаа болгожо уяад, тусхай сахада үлгэжэ хатаана. Энэ жэлдэ аймаг дотор бүхыдөө 12 мянган центнер набшаһата тэжээл бэлэдхэгдэхээр хараалагдана. Энэнь нёдондонойхиһоо 5 мянга гаран центнерээр ехэ юм.

Гадна аймагай колхозууд үбһэ хуряалга, силос даралгада бэлдэжэ байнхай. Энэ жэл бүхы сабшалангайнгаа 80 процентые гараар сабшажа абахын тула колхозууд, совхоз гар хажуур олоор түхеэрнэ. Ждановай, Дзержинскиин нэрэмжэтэ колхозууд силоснэ түхеэрэлгэнүүдые шэнээр барижа байна. Жэшээнь, Ждановай нэрэмжэтэ колхоз 1800 тонно силосэй түхеэрэлгэ барижа захалаа.

Тэрэшэлэн кукурузын, наран сэсэгэй хойноһоо харууһалга, зүрууд хоорондохи газарые элдүүрилгэ, нэмэлтэ тэжээл оруулха хүдэлмэри хаа хаанагүй ябажа байна. Тиигэжэ аймагай совхоз, колхозууд энэ жэлдэ нийтынгээ адуу малые хүсэд хүрэхэ үбһэ, тэжээлээр хангаха, мүн ерэхэ жэлдэ үлэхэхээр нөөсэ бии болгохо хүсэлэнтэй.

Г. Владимиров.

***

Охин Булаг тосхон (Бичурын аймаг). Эндэхи Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиинхид байгша ондо хони, хурьгадтаа нэмэлтэ тэжээл болгожо эдюулхын тула хамта дээрээ 700 гаран центнер модо, бургааһанай ногоон мүшэр, набшаһа бэлэдхэхэ гэжэ шиидээ.

Һаяын үдэрнүүдтэ тус колхозой нүхэд Поляков, Асеев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг 1-дэхи, 4-дэхи комплексно бригадынхид набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэдэ олоороо гаража, хоёр үдэр соо 200 гаран центнер модоной ногоон мүшэр, набшаһа бэлэдхээ. Эдэнэр урда жэлнүүдтэ набшаһата тэжээлээ тэбэри тэбэреэр боогоод хатаадаг аад, мүнөө тэрэнээ ногоон зандань һүүдэр газарта хатаагаад, ехээр обоолжо сомоно.

К. Бобров.

Силоснэ түхеэрэлгэнүүдые элбэг хүрэхөөр бэлдэе!

Июнь һара хура бороотой байжа республикымнай таряалан, сабшалан дээрэ үндэр баян ургаса гаража байна. Илангаяа кукуруза, наран сэсэг гэхэ мэтэ силостэ ороход ургамалнууд һайнаар ургажа байнхай.

Иимэ таатай зохид байдалые хүсэдөөр ашаглажа, бүхы ургасаяа хаһа саг соонь хуряажа абаха, 1,5—2 жэлдэ хүрэхөөр силос дараха гэжэ түрүү колхоз, совхозууд эрмэлзэжэ байнхай. Кударын аймагай колхозууд энэ жэлдэ үнеэн бүридэ 20 тонноһоо бага бэшэ, мүн эхэ хонин бүридэ 0,5 тонно, эхэ гахай бүридэ 3 тонно хүртэхөөр силос дараха гэжэ шиидээд, мүнөө силоснэ түхеэрэлгэнүүдээ заһабарилжа, шэнээр барижа байнхай. Аймаг дотор бүхыдөө 80 мянган тонно силос даргадаха юм. Тиихэдээ силоснэ түхеэрэлгэнүүдээ хоёр дахин үргэдхэхэ болоно. Мүнөө үедэ «Дружба», Кировэй нэрэмжэтэ колхозуудта тус бүридөө 800 тонно силос багтаха, хоорондоо таһалгагүй траншейнүүдые барижа эхилээ.

Хоорондоо таһалгагүй траншейнүүдые бариха үүсхэл республика дотороо эгээн түрүүлэн Кяхтын аймагай колхозууд урзанда гаргаһан юм. Нёдондо энэ аймагай бүхы колхозуудта таһалгагүй силоснэ траншейнүүд баригдаа һэн. Эндэхи Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо баригдаһан иимэ траншей дорохи зураг дээрэ харуулагдана. Мүнөө жэл Кяхтын колхозууд 7 мянган тонно силосэй багтаха иимэ траншейнүүдые барихаар хараалаа.

Таһалгагүй траншейнүүд юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, нэн түрүүн тэрэниие барихада түргэн, үнэ сэн багатай байна. Кяхтын аймагта иимэ траншейнүүдые (хажуу талаараа шулуун, цемент ханатай) барихада тэрэнэй 1 тонно силос багтахаар хубинь тус бүридөө 18—20 түхэриг сэнтэй болоно. Харин таһалгатай траншей барихада иимэ хубинь аяар 60 түхэриг болодог ха юм.

Нүгөө талаараа таһалгагүй траншейнүүд соо силос дарахада үгаа амар, мүн һайн шанартай силос болодог. Жэшээнь, иимэ траншей руу хэршэһэн ногоо тээһэн автомашинаараа ороод, оньһон аргаар тэрэнээ буулгадаг, тракторааp силосээ гэшхэжэ нягтаруулдаг. Тиигээд нүхэнэйнь силосээр дүүрэхэлээр дээрэһээнь үдхэнөөр худхагдаһан шабараар 10 сантиметр зузаанаар хушадаг заншалтай. Удаань тэрээн дээрээ үбһэ гү, али һолоомо сомоҗорхидог. Иигэжэ даргадаһан силосые үбэлдөө малтажа абахадашье амар, силос, заахашье гутадаггүй.

Кяхтынхид иимэ траншей барихадаа утыень 24 метр, үргэниень 7 метр, гүнзэгыень 3 метрээр хэдэг. Хажуу ханыень шулуун цемент хоёроор 30—40 сантиметр зузаанаар хэдэг юм.

Тиигэбэшье мүнөө үедэ республикын колхоз болон совхозуудта силоснэ түхеэрэлгэнүүд ехээр дуталдана. Зоотехническэ нормын ёһоор адуу малдаа силос бэлдэхын тула мүнөө бии байһан силоснэ түхеэрэлгэнүүдээ 2,5 дахин үргэдхэхэ хэрэгтэй болоно бшуу. Теэд энэ хүдэлмэриие һаяар эхилээгүй һаа, тон бэрхэшээлтэй байдал тохёолдохоёо байна.

Зарим аймагай, колхозой, совхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ жэлдэ кукурузын, наран сэсэгэй, зелёнкын хэды шэнээн ургаса абтаха байһые тодорхойлходоо урдынхидаал адли тон багаар хараална. Прибайкалиин аймагай хүтэлбэрилэгшэд мүнөө хүрэтэр хэды шэнээн силоснэ түхеэрэлгэ дутанаб гэжэ тодорхойлоогүй һууһаар. Тэдэнэр урдынхидаал адли үнеэн бүридөө миил 9 тонно силос дарабал хүрэхэ гэһэншүүгээр һанаа амархан һуужа байна.

Иимэ нобшо байдалые мүнөө үедэ тэсэхын аргагүй. Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэл болоһоной найр хүрэтэр, июлиин 4—5 болотор колхоз, совхозууд силоснэ түхеэрэлгэнүүдые хүсэд хүрэхөөр бэлдэхэ зэргэтэй. Тиихэдээ кяхтынхидай жэшээгээр таһалгагүй силоснэ траншейнүүдые олоор барихые оролдохо шухала.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум

(Үргэлжэлэл. Эхининь 1-дэхи нюурта)

Металлургическа хэдэн заводуудта хуушан түхеэрэлгэнүүдэй ехэхэн байһан дээрэһээ тэдэнине шэнэдхэн хубилгаха ба шэнэлхэ хэмжээ-ябуулгануудай зохёогдоһон тухай элидхэлшэ мэдээсэнэ. Нэгэ тонноор шэрэм нэмэжэ абахада шэнэ доменно пеэшэн бариһанда орходоо хуушанине шэнэдхэн заһабарилхада капитальна гаргашань 40 процент бага байха гэжэ тоолоод үзэхэдэ элирнэ.

Үйлэдбэрине үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулха болон автомадаар зэбсэгжүүлхэ асуудалые түргэн шиидхэхэдэ юун һаад хэнэ гээшэб?

Энэ асуудалда харюусаха зуураа, элидхэлшэ иигэжэ хэлэнэ: автоматизациин приборнууд болон хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг технологическа проектнэ институдуудай болон машина бүтээлгын заводуудтахи конструкторска бюронуудай хүсэ шадалай бага байһан ушар, зохёоһон схемэнүүдээ шалгаха, тэдэнээ туршаха базануудайнь бага байһан ушар һаад хэнэ. Автомадаар зэбсэгжүүлхэ хэрэгые эрхилдэг олон тоото эмхинүүдэй ажал-ябуулгые тааралдуулан зохёолго үгы байна. Хара металлургида болон ашагта малтамалнуудай хэрэгые автоматизацилха асуудал Днепропетровско экономическа районд 22 эмхи зургаан эрхилдэг. Тэдэнэр бултадаа хүсэ багатай, өөдэгүйхэн туршалгын базануудтай. Тиихэ мүртөө тэдэнэр элдэб зургаануудта мэдэлтэй байдаг. Үйлэдбэрине үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулха, автомадаар зэбсэгжүүлхэ зорилгые шиидхэжэ шадаха аргатай, хүсэ ехэтэй мэргэжэһэн трестнүүдые эдэ жэжэ организацинуудай һуури дээрэ байгуулаа һаа һайн бэлэй. Мүн тэрэшэлэн үйлэдбэрине зарим хубяарнь оньһожоруулха юумэнүүдые бүтээдэг тусгаар мэргэжэлтэй болоһон заводуудые эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Капитальна барилгын асуудалнууд элидхэл соо ехэ һуури эзэлбэ. Тэндэ ажалай түрүү арганууд улам бүри үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоожо байна. Ажалай түрүү арга барилгада хэрэглэһэнэй ашаар орон соохи эгээн томо пеэшэнүүдэй нэгэн болохо «Криворожсталь» заводой «Комсомольская» гэжэ доменно пеэшэнине нормативай ёһоор 10 һара соо барихын орондо, 8 һара соо барижа дүүргэһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленумые эрхим һайнаар угтахаар бэлэдхэхэ зуураа, ашагта малтамалнуудай предприятинуудай болон металлургическа промышленностиин коллективүүд өөһэдынгөө үйлэдбэриин арга боломжонуудые ехэ нариинаар тооложо үзөөд, долоон жэлэй эсэс багта абтаха ёһотой руда, үйлэдбэрилхэ ёһотой шэрэм, булад, прокат, соргонуудые болон коксые нэмэлтэ капитальна гаргашагүйгөөр болзорһоо хоёр жэл урид абаха гэжэ шиидээ юм. Днепропетровскынхидай патриотическа эдэбхи үүсхэлые КПСС-эй ЦК һайшааһан байна. Экономическа районой ажалшад социалистическэ уялгые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байха.

КПСС-эй ЦК-гэй майн Пленумэй болон партиин XXI съездын шиидхэбэринүүд хадаа манай Эсэгэ оронойхимическэ промышленностиие хүгжөөхэ хэрэгтэ эрид хубилалта хээ гэжэ элидхэлэйнгээ эхиндэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хими эрхилхэ Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ **В. С. Федоров** хэлэбэ.

Эдэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлһэнэй эсэстэ химическэ промышленностиин предприятинууд 1958 оной түсэб бүхы продукцяар 104 процент дүүргээ. 1957 онтой сасуулхада, продукци гаргалгаяа 13 процентээр ехэ болгоо. Энэ жэлдэ бүхы экономическа районууд химическэ продукци гаргаха түсэбөө дүүргэнэ. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада, байгша оной таба һара соо продукци гаргалгаяа 11 процентээр ехэ болгоо, пластическа зүйлнүүдые болон синтетическэ смолануудые, синтетическэ, этиловэ спирт, автомобилиин покрышкануудые, синтетическэ тоһолиг кислота ниилээд ехээр гаргагдадаг болоо.

Химическэ промышленностиие хүгжөөхэ ба тэрэнине мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүдээр зэбсэгжүүлгэ тухай парти болон правительствын гаргаһан анхарал оролдолгодо химическэ промышленностиин предприятинуудай хүдэлмэришэд, инженернүүд болон техникүүд эдэбхи үүсхэлээ дээшэлүүлжэ, хүсэ ехэтэ ажалай дэбжэлтээр харюусаһан байна гэжэ нүхэр Федоров хэлэнэ. Химическэ продукци үйлэдбэрилгые ниилээд ехэ болгохо, пластическа зүйлнүүдые, химическэ утаһа, синтетическэ каучук, минеральна үтэгжүүлгэ болон бусад продукци бүтээхэ талаар даалгабарита тоонууд соо хараалагдаһан хэмжээе нэгэ хахад, хоёр жэл соо түйлаха арга боломжонуудые хараалһан дурадхалнууд заводуудта, проектнэ болон шэнжэлэлгын институдуудта зохёогдоо.

Химическэ предприятинуудые барилгын болон шэнэдхэн заһабарилгын ябаса үнгэрһэн жэлдэ ниилээд түргэдөө гэжэ элидхэл соо тэмдэглэгдэнэ. Энэ хэрэгтэ Украинын партийна, советскэ болон ажахын организацинууд ехэ амжалта түйлаа. Тульска партийна организаци болон совнархоз химическэ промышленностиин предприятинуудые барилгада анхаралаа ехээр табина. Тиинһэнэйнгээ ашаар тэдэнэр капитальна барилгын хүдэлмэринүүдэй таба һарын түсэб 101 процент дүүргээ. Горьковско, Татарай, Мурманска, Омско болон бусад экономическа районуудай барилгануудтахи хүдэлмэриин ябаса ниилээд ургаа. Тэрэнэй ашаар химическэ промышленность майнгаа түсэб 102 процентээр дүүргээ. Ударна, комсомолой гэжэ соносхогдоһон химическэ промышленностиин шухала шухала барилгануудые бодхоолгодо хэдэн арбаад мянган хүбүүд болон басагадые эльгээһэн Ленинскэ комсомол химическэ предприятинуудые барилгада эдэбхитэй хабаадалсана.

Машина бүтээлгын предприятинууд химическэ түхеэрэлгэнүүдые ехээр гаргадаг болоо. Химическэ промышленностиин научно-шэнжэлэлгын болон проектнэ базань үргэдхэгдөө. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хими эрхилхэ Гүрэнэй комитедтэ, мүн СССР-эй Наукануудай Академидэ научно-шэнжэлэлгын 9 институт 11 филиалтайгаар байгуулагдаа. Шэнэ проектнэ институт эмхидхэгдээ. Хүдэлжэ байһан проектнэ институдууд 14 филиалтай болоо. Шэнэ полимернэ материалнуудые абаха талаар теоретическэ болон шэнжэлэлгэ-бэдэрэлгын хүдэлмэридэ 150 шахуу научна шэнжэлэлгын организацинууд, мүн тэрэшэлэн заводуудай олон тоото лабораторинууд хабаадуулагданхай.

Гэхэтэй хамта, химическэ промышленностиин предприятинуудые барилгада, химическэ түхеэрэлгэнүүдэй үйлэдбэрилгэ эмхидхэлгэдэ, проектнэ болон научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай ажал-ябуулгада ехэ дутагдалнууд бии гэжэ ЦК-гэй майн Пленумэй шиидхэбэрине бэелүүлхэ талаар гаргагдаһан түрүүшын дүнгүүд харуулба гэжэ элидхэлшэ хэлээ. Эдэ дутагдалнууд шэнэ предприятинуудые ашаглалгада үгэхэ, химическэ продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо хэрэгые һаатуулна.

Химическэ предприятинуудай барилгын хүдэлмэриин ябаса тухай, химическэ продукци гаргалга ба тэдээндэ хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые бүтээлгэ тухай, научно-шэнжэлэлгын хэдэн эмхи зургаануудай ажал-ябуулга тухай, тэдэнэй хүдэлмэриин дутагдалнууд тухай нүхэр Федоров элидхэл соогоо горьтойгоор тогтожо хэлэһэн байна. Тусхайлан хэлэхэдэ, Кемеровскэ, Воронежско, Ярославска Эрхүүгэй, Московско областной болон бусад совнархозууд химическэ предприятинуудые бариха түсэбөө дүүргэнэгүй. Синтетическэ каучук, химическэ утаһа, синтетическэ спирт болон аммиак хэхэ Башкирай, Алтайн, Куйбышевска, Азербайджанай совнархозуудай хэдэн барилганууд металлаар, соргонуудаар, кабель болон арматураар мууса хангагдана, мүн тэрэшэлэн барилгын элдэб материалнуудаар дуталдана. Барилгада эрид хубилалта түйлахын тулада индустриализаци болон механизацилгын хэмжээе дээшэлүүлхэ, барилга-хабсаралгын хүдэлмэридэхи эмхидхэл һайжаруулха шухала, барилгын организацинуудай хүсэ шадалые үргэдхэхэ тушаа хэмжээ-ябуулганuудые зохёогоод, бэелүүлхэ хэрэгтэй гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Химическэ промышленностьда хэрэглэгдэдэг машина бүтээлгые хүгжөөлгэдэ хэдэн дутагдалнууд бии. Тэрээнһээ боложо предприятинууд үсөөн бэшэ ушарта хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые абадаг байна. Эдэ дутагдалнуудые зайсуулхын, техническэ дэбжэлтэ саашадаа түйлахын тулада 1959 ондо оронойй машина бүтээлгын 162 заводто 1300 гаран шэнэ түхэлэй түхеэрэлгэ, химическэ промышленностьда хэрэгтэй приборнууд болон арматурануудые зохёохо ба бэлэдхэхэ ябадал эмхидхэхэ тухай тогтоол партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет абаһан байна.

КПСС-эй ЦК-гэй майн Пленумэй шиидхэбэрине амжалтатайгаар дүүргэхын тулада научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри саашадань түргэнөөр хүгжөөхэ, химическэ наука болон техникын эгээн шэнэ түйлалтануудые хараадаа абажа, зохёоһон техническэ документацяар барилгануудые саг сооһь хангаха гээшэ ехэ удхашанартай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэһэн байна.

Научна эмхи зургаануудай хүдэлмэриин тематикые шэнээр хаража үзэхөөр болоо гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Эрдэмтэдэй гол хүсые мүнөөнэй шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ зорюулха хэрэгтэй.

Научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэриие саашадань амжалтатайгаар хүгжөөхэдэ советскэ болон бусад социалистическэ оронуудай эрдэмтэдэй ажал хүдэлмэриие тааралдуулан зохёолго ехээр туһалха байна.

Химическэ промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхын түлөө, тэрэнэй бүхы һалбаринуудта техническэ дэбжэлтэ түйлахын түлөө совет арад шэн габьяата тэмсэл дэлгэрүүлээ гэжэ нүхэр Федоров элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлэбэ. Хүдэлмэридэмнай бии байһан бүхы дутагдалнууд амжалтатайгаар усадхагдажа, КПСС-эй ЦК-гэй майн Пленумэй болон партиин XXI съездын табиһан зорилгонууд болзорһоо урид дүүргэгдэхэ байха гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Энээгээр үдэшын заседани дүүрэбэ. Июниин 25-да КПСС-эй ЦК-гэй Пленум хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлхэ.

***

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум Кремлиин Ехэ ордон соо хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлбэ. Бүд нэхэдэг промышленностиие саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай Түрүүлэгшэ **А. Н. Косыгинай** элидхэл июниин 25-най үглөөнэй заседаниин эхиндэ шагнагдаһан байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай парти арадай ажахын хэдэн шухала асуудалнуудые хаража үзөөд, тэдээгээр түүхэтэ шиидхэбэринүүдые абаһан байна. Коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро долоон жэлэй түсэбые бэелүүлхэ талаар совет арадай хэжэ байһан зохёон байгуулхы маша ехэ ажалай таһаршагүй хубинь бүд нэхэдэг промышленностиие саашадань хүгжөөхэ хэрэг болоно гэжэ нүхэр Косыгин хэлэбэ.

Манай оронойй экономико хүгжэлтынгөө шэнэ шатада гараад байна гэжэ элидхэлшэ үргэлжэлүүлнэ. Бүхы союзна республиканууд болон совнархозууд түсэбөөр хараалагдаһан даалгабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэнэ. Долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ промышленность түсэбөөр хараалагдаһанһаа бүри түргэнөөр хүгжэнэ. Үнгэрһэн жэлэй түрүүшын хахад жэлтэй сасуулхада, байгша оной январь—июнь соо промышленна үйлэдбэриин хэмжээн жэлэй турщада 7,7 процентээр нэмэхэ байһан аад, 11 процентээр нэмээ.

Хүндэ индустриин хамагһаа түргэнөөр хүгжэлгэ, хүдөө ажахын эрид ехээр дэбжэлгэ арадай хэрэглэлэй эд бараануудые гаргадаг промышленностиие түүхэй эдээр, түхеэрэлгэнүүдээр, түлишөөр, энергеэр болон материалнуудаар хангахада һайн эрхэ байдал бии болгоо.

Арадай хэрэглэлэй эд бараануудые ехээр гаргадаг болохо зорилгые шиидхэхэ бүд нэхэдэг промышленность шухала үүргэ дүүргэхэ байна. Тэрэнэй бүтээн гаргадаг продукци, тухайлхада, оронойй бүхы промышленностиин бүхы продукциин арбанай нэгэ хубинь болоно. Бүд нэхэдэг 2 мянга гаран элдэб предприятинуудта 1300 мянган хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшад ажаллажа байдаг. 1958 ондо 7,5 миллиард шахуу метр гэхэ гү, 1940 оной хэмжээнһээ 1,7 дахин ехэ бүд гаргагдаһан байца. США-һаа бэшэ дэлхэйн бусад оронуудта орходоо мүнөө үедэ эд бараан манайда ехээр гаргагдана.

1965 ондо 10,6 миллиард метр гэхэ гү, али 1958 ондо гаргагдаашаһаа 3 миллиард үлүүтэй бүд ехээр гаргаха гэжэ даабарита тоонууд соо харуулагданхай. Тиихэ зуура арад зоной ехээр хэрэглэдэг натуральна болон хэмэл утаһа холижо хэһэн эд бараа гаргалга ниилээд ехэ болохо юм.

Бүд нэхэдэг промышленностиие саашадань хүгжөөхэ тон шухала асуудалнуудта нүхэр Косыгин тогтожо хэлэбэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ үйлэдбэриин хүсэнүүдэй ехэ болоошье һаань, энэ асуудал хадаа түрүүшын ээлжээндэ шиидхэгдэхэ асуудал болоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Англи болон США-тай сасуулхада, манай промышленностиин түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэреэр хангагдалга һурагүй ехэ байна. Жэшээлхэдэ, Англида орходоо манайда ээрэлгын машинанууд 2,4 дахин, нэхэлгын станогууд 1,5 дахин үсөөн байбашье һаа, манайда Англиинхитай сасуулхада, 3 дахин ехээр бүд нэхэнэ. США манһаа 2 дахин олон ээрүүлтэй, 1,7 дахин олон нэхэлгын станогуудтай юм. Тиигээшье һаа, США мандa орходоо 1,5 дахин ехэ бүд гаргана.

Олон халаантайгаар хүдэлжэ, түхеэрэлгэнүүдые ехэ түргэнөөр хүдэлгэһэнэй, хуушан фабрикануудые шэнэ техническэ түхеэрэлгээр зэбсэгжүүлһэнэй, шэнэ предприятинуудые бариһанай ашаар бүд нэхэдэг манай промышленность продукци ехээр гаргадаг болоо.

Хүдөө ажахын гаргаһан, мүн химическэ түүхэй эдэй ехээр абтадаг болоод байһан мүнөө үедэ бүд нэхэдэг промышленность эдэ бүхы зүйлнүүдые һайн шанартайгаар, бултыень болбосоруулха зэргэтэй. Гэхэтэй хамта, бүд нэхэдэг промышленностьда мүнөө үедэ хүдэлжэ байһан үйлэдбэрилгын хүсэнүүд дутамаг байна. Эгээл тиимэһээ бүд нэхэдэг промышленностиин саашадаа хүгжэхэ ябадалые хангахын тулада үйлэдбэриин хүсэнүүдые ехэ болгохо гээшэ эгээл хойшолуулашагүй зорилго болонхой.

Ехэ хэмжээтэйгээр шэнэ барилгануудые барихатай нэгэн хамта хүдэлжэ байһан предприятинуудай хүсэн ехэ болгогдохо байна. Түхеэрэлгэнүүдые бүгэдэ дээрэнь оньһожоруулһанай ашаар хүдэлжэ байһан предприятинуудта үйлэдбэри үргэдхэхэ ехэ арга боломжонуудай бии байһые Ивановска меланжева комбинадай жэшээ харуулна.

Саашадаа нүхэр Косыгин бүд нэхэдэг промышленностиин капитальна барилгануудай асуудалнуудта тогтожо хэлэбэ. Жэлһээ жэл бүхэндэ барилгын түсэбые дүүргэдэггүй ябадалтай саашадаа эбсэжэ болохогүй гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Бүд нэхэдэг промышленностиие шэнэ техникээр зэбсэгжүүлхэ асуудалнууд элидхэл соо ехэ һуури эзэлээ. Энэ талаар һүүлэй үедэ бага бэшэ юумэн хэгдээ. Мүнөө үеын ээрэлгын машинанууд пумаажан бүд нэхэлгэдэ 84 процент, автоматическа нэхэлгын станогууд 53 процент болоо. Долоон жэлэй туршада бүтээсэ багатай бүхы ээрэлгын машинануудые мүнөөнэй шэнэ машинануудаар һэлгэхэ, нэхэлгын автоматическа станогуудай хэмжээе 75 процент хүргэхэ ёһотойбди гэжэ нүхэр Косыгин зааба.

Бүд нэхэдэг машинануудые үйлэдбэрилгэ тоогойнгоо болон шанарайнгаа талаар ургажа байгаа эрилтэнүүдһээ гээгдэнэ гэжэ элидхэл соо тэмдэглэгдэбэ. Бүд нэхэдэг машина бүтээлгын гээгдэлые усадхахын, базыень бэхижүүлхын тулада мүнөө хүдэлжэ байһан 37 заводуудые шэнэдхэн заһаха ба үргэдхэхэ, 6 завод шэнээр бариха гэжэ долоон жэлэй түсэб соо хараалагданхай. Тиихэ зуура машина бүтээгшэд мүнөөнэй конструкциин, бодо бараагаараа болон шэгнүүрээрээ багахан аад, бүтээсэ ехэтэй машинануудые гаргаха уялгатай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Гэхэтэй хамта, манай заводууд зарим ушарта хуушарһан машинануудые гаргажа байдаг.

Бүд нэхэдэг промышленностиин бүхы нөөсэнүүд хүсэдөөр ашаглагдаадүй гэжэ нүхэр Косыгин зааба. Энээниие баримталһан хэдэн жэшээнүүдые элидхэлшэ харуулба.

Саашадань нүхэр Косыгин бүд нэхэдэг промышленностиие түүхэй эдээр хангаха асуудалнууд тухай хэлэбэ. Хэрбээ хүбэн, лён, улһа болон нооһо ехээр абаха талаар горьтойхон амжалтануудай түйлагдабашье һаа, тэдэнэй шанарынь үшөө муу байһан зандаа. Түүхэй хүбэнгэй элдэб холисотой байлгань тогтоогдоһон нормоһоо 3 дахин үлүү байдаг. Хүсэд эдеэшээгүй түүхэй хүбэн тушаагдадаг. Ээрэлгын һайн шанартай, нарин утаһатай шэнэ хүбэнгүүдые манай промышленность үндэрөөр сэгнэдэг юм. Тиибэшье манай эрдэмтэдэй гаргаһан энэ шэнэ сортын хүбэн тарилгые үргэдхэхэ хүдэлмэри ехээр удаана. Туркмениин болон Таджигай ССР-нүүдэй Министрнүүдэй Соведүүд 1960 ондо нарин утаһатай хүбэн тарилгые үргэдхэхэ хэмжээнүүдые хаража үзэхэ зэргэтэй. Һайн утаһа үгэдэг эрхим сортын хлопчатнигуудые ойрын жэлнүүдтэ бии болгохо, таридаг болгохо хэрэгтэй.

Манай промышленность нооһо ехээр абадаг болоо. Һүүлэй 5 жэл соо манай промышленность нооһо 3 дахин ехээр абадаг болоо. Байгша долоон жэл соо нарин нооһотой хони үсхэбэрилгэ саашадаа ехээр хүгжэхэ юм. Энэ хадаа нооһон бүд нэхэдэг промышленностиин саашадаа хүгжэхэдэ ехэ таатай зүйл болоно.

Түүхэй эдэй дундаһаа хүбэнгэй удаа химическэ утаһан хоёрдохи һуури эзэлхэ ёһотой гэжэ Косыгин хэлэнэ. Тиимэһээ химическэ утаһанай ассортиментые үргэдхэхэ ба шанарыень һайжаруулха хэрэгтэ анхарал ехээр табиха шухала. Хэмэл утаһан болон тэрэниие нэхэхэ түүхэй эдэй шанар эрид һайжаруулха шухала.

Химическэ промышленность үнгэлдэг фабрикануудые, мүн трикотажна фабрикануудые һайн шанартай будагуудаар болон препарадуудаар хүсэд хангаха ёһотой.

Гүрэнэй бюджедэй нөөсэлэлгэдэ бүд нэхэдэг промышленностиин ехэ үүргэ дүүргэдэг байһаниие тэмдэглэхэ зуураа, продукциин өөрынь үные саашадань доошолуулжа, нөөсэлэлгэ бүри ехэ болгохо хэдэн ехэ арга боломжонуудай бүд нэхэдэг промышленностьда бии юм гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Үйлэдбэридэ голодоһо гаргалга болон бусад гээлтэнүүдые усадхаха талаар шухала хэмжээнүүдые совнархозуудай болон бүд нэхэдэг предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд абаха зэргэтэй. Энээнэй ашаар продукциин өөрынь үные доошолуулха, нөөсэлэлгые ехэ болгохо хэрэгтэй. Түүхэй эд ехэ гамтайгаар гаргашалха техникые хэрэглэһэнэй, үйлэдбэриин процессүүдые бүгэдэ дээрэнь оньһожоруулһанай ба автомадаар зэбсэгжүүлһэнэй ашаар ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гээшэ продукциин өөрынь үные доошолуулха шухала эрхэ нүхэсэл болоно.

Түсэб зохёохо, материально-техническэ хангалгын системые гуримшуулха ба барилга эрхилхэ асуудалнуудта нүхэр Косыгин тогтожо хэлэбэ.

Өөрынгөө элидхэл дүүргэхэ зуураа, нүхэр Косыгин иигэжэ хэлээ:

— Бүхы республикануудай болон совнархозуудай, партийна, советскэ, ажахын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар бүд нэхэдэг промышленностиин хүдэлмэри тухай асуудалые партиин Центральна Комитедэй Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ хадаа арад зон тухай, тэрэнэй ажамидаралай аша туһа тухай сусаршагүйгөөр анхарал оролдолго гаргажа байха гээшые өөрынгөө ажал-ябуулгын эгээн шухала, эгээл гол юумэн гэжэ манай партиин тоолодог байһанай шэнэ гэршэ болоно. Манай хүн зоной хэрэглэмжые хүсэдөөр хангаха арга олгомоор тэды шэнээн ехэ хэмжээнэй бүд, гутал, хубсаһа бүтээдэг болохо зорилго энэ долоон жэлэй гол шухала зорилгонуудай нэгэн болоод байна гэжэ бүд нэхэдэг промышленностиие саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүдые энэ Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ харуулна.

Бүд нэхэдэг промышленностиин хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд Центральна Комитедэй Пленумэй шиидхэбэринүүдые ехээр һайшаажа хүлеэн абаха. Арадай хэрэглэлэй эд бараа ехээр үйлэдбэрилдэг болохо энэ маша ехэ программые болзорһоонь урид дүүргэхын тулада тэдэнэр хамаг хүсэеэ элсүүлхэ байха.

Коммунистическэ партиин XXI съездын хараалһан коммунистическэ байгуулалтын асари ехэ программые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ Пленумэй абаһан шиидхэбэринүүд совет арадай зохёон байгуулхы ажалай эдэбхи шэнээр үүсхэхэ байха.

СССР-эй арадай ажахын түйлалтануудые харуулһан выставка.
Зураг дээрэ: 35 моринной хүсэтэй Владимирэй Т-32 маркын универсальна шэнэ тракторые выставкада ерэгшэд хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Советскэ правительствын мэдүүлгэ

Балкан болон Адриатика шадар эб найрамдал болон аюулгүй байдал хангаха асуудалаар Советскэ правительствын мэдүүлгэ правительствонуудтаа дамжуулхынь тулада июниин 25-да СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство Болгарин, Югославиин, Грециин, Италиин, Турциин, США-гэй, Англиин, Франциин элшэн сайдүүдта, тэрэшэлэн Албаниин, Румыниин хэрэгүүдээр этигэмжэлэдтэ барюулһан байна.

Мэдүүлгэ соо иигэжэ хэлэгдэнэ. Европодо эб найрамдал, аюулгүй байдал хангаха аша туһые хараадаа абалсан, Балканда, Адриатика шадар атомна болон ракетнэ зэбсэгһээ сүлөө зоно байгуулха тухай Советскэ правительствые толгойлогшо Н. С. Хрущев дурадхал оруулаа һэн. Өөһэдынгөө газар дээрэ атомна болон ракетнэ базануудые байгуулхаһаа энэ районой оронуудай арсаа гээшэ һаань, тэрэнь эдэ оронуудай арадуудай аша туһада тааралдаха, Европодохи аюулгүй байдалай, мүн Балкан болон Адриатикые амгалан тайбан байдалтай газар нютаг болгохо хэрэгтэ горьтойхон туһа нэмэри болохо һэн гэжэ Советскэ правительство гүнзэгыөөр этигэнэ.

Өөһэдынгөө газар дээрэ Америкын атомна, ракетнэ базануудые байгуулхыень Турциин, Италиин правительствонуудай зүбшөөһэнһөө, Греције атомна зэбсэгтэй газар болгохо гэжэ Грециин правительствын һанаашалжа байһанһаа уламжалан, мүнөө энэ районодхи амгалан тайбан байдалда хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ аюул сэхэ тохёолдохоор болоод байна гэжэ мэдүүлгэ соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Балканай хахад арал дээрэхи гүрэнүүдтэ хамаатай шухала асуудалнуудые хаража үзэхын тулада энэ районой оронуудай правительствонуудые толгойлогшонорой зүблөө зарлаха тухай дахяад дурадхал оруулһан Румыниин правительствын июниин 6-най мэдүүлгые Советскэ правительство тэмдэглэн зааба.

Балканда, Адриатика шадар атомна зэбсэггүй зоно байгуулхые хүсэдэг Албаниин, Болгариин правительствонууд болон гүрэнэй ажал-ябуулгашадай мэдүүлгэнүүдые СССР-эй правительство һайшаана.

Балканда, Адриатика шадар атомһаа сүлөө зоно байгуулха тухай дурадхалые Югославиин правительствын мүн лэ дэмжэдэг байһые СССР-эй правительство тэмдэглэнэ.

Италиин, Турциин, Грециин правительствонуудай баримталдаг хараа бодол атомһаа сүлөө зоно байгуулха замда горьтойхон һаад түбэг боложо үгэнэ гэжэ мэдүүлгэ соо шаналалтайгаар тэмдэглэгдэһэн байна. Эдэ оронуудай правительствонууд хүршэнэрэйнгөө, өөһэдынгөө оронойй арадуудай үнэн зүб һанал бодолые хараадаа абан, дурсагдаһан асуудалаар өөһэдынгөө хараа бодолые хубилгажа үшөө үрдижэ шадаха байна гэжэ хүлеэжэ боломоор гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Балканда атомһаа сүлөө зоно байгуулгые энэ зоно тухай хэлсээ баталһан оронуудай НАТО-гэй гү, али Варшавска договорой гэшүүн байха, байхагүйһөө дулдыдуулангүйгөөр шиидхэжэ болохо байгаа гэжэ Советскэ правительство заадһан байна.

Иимэ зоно байгуулха талаар агуухэ бусад гүрэнүүдтэй хамта найдуулга үгэхөөр бэлэн байһан тухайгаа Советскэ правительство мэдүүлнэ. Балканда, Адриатика шадар атомһаа сүлөө зоно байгуулха хэрэгтэ али болохоор туһалха, тэрэшэлэн энэ зоной орохо оронуудай аюулгүй болон бэеэ даанхай байха тухай Советскэ Союзтай хамта найдуулга үгэхыень уряалан, США-гэй, Англиин, Франциин правительствонуудта Советскэ правительство хандаа.

(ТАСС).

Америкын губернаторнууд Москвада ерэбэ

Москвада ерэһэн США-гэй штадуудай хэдэн губернаторнуудтай Гадаадын оронуудтай соёл культурын холбоо байгуулха талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ Г. А. Жуков уулзаа.

Удаань Америкын Холбоото Штадуудһаа ерэһэн айлшад ажалшадай депутадуудай Московагай областной Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ ошожо, гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. И. Конотоптой, саг үргэлжын комиссинуудай гэшүүдтэй хөөрэлдөө.

Америкын губернаторнууд мүн лэ энэ үдэр РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерстводо ошожо, министр Е. И. Афанасенкотай хөөрэлдэбэ.

Үдэшэнь айлшад ССР Союзай Ехэ театрта орожо, «Бахчисарайскый фонтан» гэжэ балеэдые хараа.

(ТАСС).

ЭРДЭМ НАУКА ХҮГЖЭНЭ ЭНХЭ hАЙХАН БУРЯДТАМНАЙ

БУРЯТ ОРОНДО ЭРДЭМ СОЁЛОЙ ХҮГЖЭЛТЭ

Багашье, ехэшье арад эрдэм ухаагаа хүгжөөхэ табилантай. Теэд тэрэ хүгжэлтэ хүн зоной байдалhаа дулдыдадаг. Дарлалта, мүлжэлтын оронуудта ухаан бодол эрдэжэ, арад зоной засагаа абаhан гарнуудта эрдэм соёл хурданаар хүгжэжэ байна. Энээнэй жэшээнь капиталистическа болон социалистическэ оронуудай байдал дээрэhээ элитэ харагдана.

Манай арадай соёл болбосоролой, эрдэм ухаанай ёhото хүгжэлтэ имагтал Октябриин революциhаа эхилээ.

I

Тэрээнhээ урда hургуули hудартай хүмүүншье манай эндэ хомор байhан юм. «Ганжуур», «Данжууршье» захадань хүрэтэр уншаагүй аад, hургуули hударгүйбди гэжэ hархайлдадаг лама хубарагууд «хамбын угыдэ бомбо галзуурба» гэhэн мэнгеэр аашалжа, арад зоной эрдэм ухаанай ургалтые хойшонь татажа байhан юм.

Манай арадай ноёрhоо hэрихэ, ухаарха, ургаха хэрэгтэ агуусхэород арадтай уулзалсажа, нүхэсэhэн ябадал ехэ удхатай. Хаанта засагай хэды харша хэрзэгы байбашье, ород ажалшад бурядуудай ажахы болон соёл культурада нилээд нүлөө үзүүлжэ туhалhан байна гэжэ манай эрдэмтэд шэнжэлээ. Бурят арадай дунда эрдэм ухаа тараахын тула аха дүү Михаил, Николай Бестужевууд, Михаил Кюхельбекер болон бусад ород революционернууд — декабристнууд илангаяа ехээр оролдоhон байна. Энээнииe гэршэлhэн олон бэшэгүүд, материалнууд бии.

Тэрээнhээ гадна, үшөө Петр I-ын, Екатерина II-ойн үедэ Сибирь руу эльгээгдэhэн Россин академиин экспедицинүүд манай энээгүүр эрдэм ухаанай үрэhэ хаялгаhан, бурят арадые шэнжэлхэ хэрэгтэ ехэ татаhан байна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Байгал шадарай баялиг, ургамал, амитад тухай, бурят зоной түүхэ, хэлэ, үльгэр, туужа, аман зохёол, дуу, тэрэй байдал тухай Гмелин, Паллас, Георги, Щапов, Потанин, Потанина, Руднев ба бусад эрдэмтэдэй шэнжэлхы ажал онсо hонирхолтой.

Декабристнуудай болон ородой бусад олон эрдэмтэдэй, түлөөлэгшэдэй нүлөөн доро бурят арадай дундаhаа Доржо Банзаров, Галсан Гомбоев, Матвей Хангалов, Гомбожаб Цибиков, Цэвээн Жамцарано гэхэ мэтэ эрдэмтэд ургажа гараа. Эдэнэр түрэл арадайнгаа түүхэ, байдал шэнжэлхын тула нилээд оролдожо, олон номуудые бэшэhэн юм. Тэдэнииень мүнөө үеын эрдэмтэд hонирхон шэнжэлжэ, ухаан бэлигыень, оролдосо зүдхэлоорнь омогорхожо байна. Байгаалиин байдалай тэмдэгые, арадай аман үгые тэдэнэй хэды нарниаар суглуулан бэшэжэ, шэнжэлдэг, холо ойроhоо, хүндэ бэрхэшээлhээ хашарангүй, зугаарингүй, нютаг нютагуудаар үни удаанаар, ехэнхидээ ябагаар ябадагынь эдэ залуу эрдэмтэдтэ үльгэр жэшээ болохо үгэхэ ёhотой.

Гэбэшье. эдэ бүхы ажал эмхи туримгүй, тусхай түсэбгүй байжа, манай хизаар оронииe шэнжэлхэ асуудал шиидхэжэ шадаагүй. Тусхай шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулха эрдэмэй зургаан гэжэ манай эндэ, мүн хаанта Россин бусадшье хизааруудаар байгаагүй юм.

II

Гансал Агуусхэ Октябриин социалистическэ революциhаа хойшо манай болон Россин бусад арадуудай шэнэ байдалай эхин гаража, эрдэм ухаанай бодото хүгжэлтэ эхилээ.

Бурят арад шэнги бага яhатан убгэн залуугүй hургуулида орожо, түүхэтэ болоhон саг соо оорынгоо гэгээрэл болбосоролой гээгдэлые усадхана. Бэлигтэй бэрхэ залуу хүбүүд басагад Иркутск, Омск, Свердловск, Москва, Ленинград болон манай ороной бусад хотонуудта эльгээгдэжэ, ород багшанарай ударидалга доро дээдэ hургуули дүүргэнэ. Россин центральна областьнуудhаа эльгээгдэжэ ерэhэн мэргэжэлтэд манай арадай түргэноор болбосорхо ябадалда туhалжа, Бурядай арадай ажахы болон соёл культурын социалистическа ёhоор хүгжэхын тула тэмсэнэ.

Революциин hүүлээр манай хизаарые, тэрэнэй баялигые шэнжэлхэ хэрэгтэ шухала анхарал табигдажа, СССР-эй Наукануудай Академиин экспедици болон отрядууд жэлhээ жэлдэ шахуу эльгээгдэнэ. Ородой элитэ эрдэмтэд Крыжановский, Виноградов, Верещагин, Щербатскойн болон бусад эрдэмтэдэй экспедицинүүд шулуун шулуунуудые, нүүрhэ, Байгал далай, нуурнуудые, гол мүрэнүүдые, газай уларил, ургамал, ан гүрөөлнүүдые, бурят арадай урданай, мүнөөнэй байдал шэнжэлхэhээ гадна, нютагай зоной гэгээрхэ, эрдэм номдо hураха ябадалда аха дүүгэй сэгнэшэгүй ехэ туhаламжа үзүүлнэ. Октябриин революциhаа хойшо Бурят оронииe шэнжэлхэ хэрэг тусхай түсэбэй ёhоор ябуулагдажа, эндэ социалистическэ байдал түргөөр тогтоохо хэрэгтэ зорюулагдана.

Нигэжэ манай арадай эрдэм ухаагаа хүгжөөхэ хүсэлынь хүсэндөө хүрэжэ, эрдэм ухаанай ажалшад бии болоно, тусхай эмхинүүд түрүүшынхеэ байгуулагдана.

Тэдэнэй эгээн томонь Бурядай эрдэмэй хүрсэлэн (комитет) гэжэ нэрэтэй байhан юм. Энэ эмхи оорынгоо нэрые хэды дахин hэлгэжэ, 1958 он болотор 36 жэл соо ажаллаhан, Бурядай хизаарые, арад зониие шэнжэлхэ талаар нилээд ехэ ажал хэhэн байна. Эрдэм шэнжэлгын энэ эмхи түрүүшын үедэ бурят арад тухай элдэбын материал суглуулдаг, тэрэнээ шэнжэлдэг, толилдог, арад зоной дунда соёл культура нэбтэрүүлхэ ажал ябуулдаг байгаа. Саашадаа республикын улам хүгжэхэ бүри тэрэ зургаанай үүргэнь улам дээшэлжэ, байгаалиие шэнжэлхэ, ажахые хүгжөөхэ, түрүүшын табанжэлнүүдэй үедэ томо томо ажаүйлэдбэринүүдые байгуулха тухай харюусалгатай уялгануудые дүүргээ. Энэ ажhалай эгээ шухала дүнгынь Бурядай АССР-эй үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ тухай ехэ научна конференци болоно. 1934 ондо Ленинградта болоhон тэрэ конференци дээрэ манай ороной олон элитэ, суута эрдэмтэд элидхэл хэжэ, шэнжэлгын хүдэлмэриин дүн гаргаад, Бурядай АССР-эй ажахы болон культурые хүгжөөхэ тухай тон шухала дурадхалнуудые оруулhан байха юм. Тэдэ hанамжа дурадхалнууд мүнөө ехэнхидээ дүүргэгдээд байна гэжэ омогорхолтойгоор хэлэхэ хэрэгтэй.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлээр ябуулагдаhан эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэриин нэгэ шухала дүн хадаа мүн лэ Наукануудай Академиин Бурядай комплексно экспедициин дүүргэhэн 5 жэлэй хүдэлмэри болоно. Энэ экспедици манай республикые бүхы талаhаань гүнзэгыгөөр шэнжэлээд, ойрын 15—20 жэл соо хайшан гэжэ хүгжэхэб гэжэ дэлгэрэнгы элидхэл бэлдэhэн байна. Мүн Зүүн Сибириин үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөлгэ тухай 1958 ондо үнгэргэгдэhэн конференци манай ороннииe саашадань шэнжэлхэ хэрэгтэ ехэ туhаламжа үзүүлээ. Бурядай комплексно экспедициин, Иркутска конференциин бэлдэhэн шэнжэлхы материалнууд мүнөө эхилээд байhан долоон жэлэй (1959—1965 онуудай) түсэбые зохёохо хэрэгтэ гол баримтанууд боложо үгөө юм.

Үйлэдбэриин хүсэнүүдые шэнжэлхэ хүдэлмэридэ Наукануудай Академиин олон институдууд, эрдэмэй центрнүүдэй болон нютагай эрдэмтэд эдэбхитэйгээр хабаадаhан ба хабаадажашье байна. Энэ хадаа агуусхэ ород арадай, ородой эрдэмтэдэй туhаламжын, эрдэм, шэнжэлгые Бурят орондо хүгжөөхэ тухай ород бурядай эбдэршэгүй хани барисаанай эгээл тодорхой жэшээнүүдэй нэгэниинь болоно.

Бурядай республикын үйлэдбэриин хүсэнүүдые шэнжэлхэ ба хүгжөөхэ талаар илангаяа С. В. Обручев, М. М. Кожов, Н. А. Флоренсов, Н. Н. Некрасов, В. Р. Филиппов, М. В. Бессова, Б. Р. Буяатуев, Г. Л. Тарасов, болон бусад эрдэмтэдэй онсо оролдолгые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ үүсхэл оролдолгынгоо түлөө хорёод шахуу эрдэмтэд нёдондо жэлдэ манай республикын Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаhан ба профессор Н. А. Флоренсов Бурядай республикые геологическа талаарнь шэнжэлхэ хэрэгтэ онсо габьяатай байhанайнгаа түлөө «Бурядай АССР-эй наука болон техникын габьяата ажал ябуулагша» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байна.

Совет засагай үедэ нийтын наукануудые хүгжөөхэ тушаа манай эндэ нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа. Тэрэнэй ашаар бурят зоной түүхэ, хэлэ бэшэг, аман зохёол болон литература шэнжэлхэ тушаа яhала олон материалнууд суглуулагдаhан, шэнжэлэгдэhэн, толилогдоhон байна. Тэдэнэй гол түлэбынь нэрлэбэл: бурят арадай түүхэ тухай А. П. Окладников, Ф. А. Кудрявцев, Н. Т. Хаптаев, М. Н. Богданов, Г. Н. Румянцев, Е. М. Залкинд, Б. Д. Цибиков болон бусад эрдэмтэдэй шэнжэлхы хүдэлмэринүүд, бурядай хэлэ бэшэг тухай Г. Д. Санжеев, Т. А. Бертагаев, Ц. Б. Цыдендамбаев, Д. А. Алексеев, Д. Д. Амоголонов, К. М. Черемисов болон бусад эрдэмтэдэй шэнжэлгэнүүд; арадай аман үгэ, литература шэнжэлхэ талаар Г. Д. Санжеев, С. П. Балдаев, А. И. Уланов, Г. О. Туденов, А. Н. Тантятова Ц. А. Дугарнимаев болон бусад эрдэмтэдэй хүдэлмэринүүд болоно.

Эдэ бүхы шэнжэлхы материалнууд хадаа гансаханшье манай бурят арадые бэшэ, мүн урдань гээгдэнги байhан аад, мүнөө социалистическэ наца болоhон бусад арадуудые, тэдэнэй хүгжэлтын хуули шэнжэлхэ хэрэгтэ шухала удхатай юм. Иимэ дээрэhээ манай эндэхи эрдэмтэд советскэ наукын зорилгые шиидхэхэ хэрэгтэ шадал зэргээрээ хабаадалсаhан ба хабаадалсажашье байна гэжэ хэлэхэдэ сохом болоно.

Бурят орондо эрдэм ухаанай түргөөр хүгжэhэнэй үшөө нэгэ элитэ баримтань хадаа, нютагай зоной дундаhаа 150-яад гаран эрдэмэй докторнууд болон кандидадуудай ургажа гараhан ябадал болоно. Эдэнэр комплексно эрдэм шэнжэлгын, багшанарай, зооветеринарна институдуудта, республикын эрдэм шэнжэлгын бусад эмхи зургаануудта үнэн сэхээр, ород, украин эрдэмтэдтэй хамта ажаллажа байна.

III

Эрдэм шэнжэлгын республика дотор дэлгэрhэнэй ашаар шэнэ, улам харюусалгатай зорилгонуудые шиидхэхэ арга боломжо бии болоо. 1958 ондо тогтоогдоhон Бурядай комплексно эрдэм шэнжэлгын институт хадаа эдэ арга боломжонуудые хэрэглэжэ, республика дотор физикэ, хими, биологи, геологи гэхэ мэтын эрдэмүүдые хүгжөөхэ, нийтын эрдэмүүдэй хэжэ байhан ажалые улам үргэдхэхэ, гүнзэгырүүлхэ, эрдэмтэдые бүри олоор бэлэдхэхэ, тиигэжэ Бурядай республикын ажахы болон соёл культурын саашадаа бүри түргэнөөр хүгжэхэ хэрэгтэ туhалалсаха ёhотой. Тэрээнhээ гадна, СССР-эй Наукануудай Академиин энэ шэнэ институт хадаа республика дотор байhан эрдэм шэнжэлгын эмхи зургаануудай ажалые эмхидхэхэ, республикые шэнжэлдэг нютагай, центральна институт болон эмхинүүдэй хүдэлмэриин түсэбые мэдэхэ, хараха ба тэрэнэй дүүргэлтын дүнгүүдые арадай ажахыда, культурада нэбтэрүүлхэ уялгатай.

Мүнөө баталагдаад байhан долоон жэлэй түсэбэй ёhоор, энэ институт хүдэлмэрилэгшэдэйнгөө тоогоор таба дахин ургаха, дүшэн миллион түхэриг гэй барилга хэжэ, олон лабораторинуудаа шэнжэлхы шэнэ техникээр хангаха байна. Энэ хадаа республика дотор элдэбын шухала шэнжэлхы хүдэлмэриие тон үргэнөөр ябуулха арга олгохо байна.

Гэбэшье шэнжэлхы ажалай үрэ ехэтэй байхын тула хүшэ хүрэгдэхэгүй олон асуудал бэедээ даажа абахагүй байhан ба бии болохо хүсөө өгөөл шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула гулидхаха ёhотойбди. Нигэжэ КПСС-эй XXI съезд зааhан, СССР-эй Наукануудай Академиин, тэрэнэй Сибириин таhаг түсэблэhэн байна.

Манай комплексно институт эхилээд байhан энэ долоон жэл соо Бурядай үйлэдбэриин хүсэнүүдые шэнжэлхэ хүдэлмэрөө улам үргэдхэхэ түсэбтэй. Түбхын түрүүндэ гол анхаралнай Бурядай байгаалиин баялигуудые шэнжэлхэ, тэрэнэй дүнгүүдээр үйлэдбэриин шэнэ шэнэ предприятинуудые Сэлэнгэ мүрэнэй эрьеэр, Саян уулын тэндэ бариха бэлэдхэл хэхэ, республикын газар, агаар, гол мүрэнүүдые, нуурнуудые, халуун хүйтэн аршаан булагуудые, элдэбын ургамалнуудые, ан гүрөөл, загаhа, шубуу, ой модо, промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын асуудал шэнжэлхэ хэрэгтэ хандуулагдаха.

Совет засагай үедэ болоhон хубилалтануудые, манай республика дотор ажаhуудаг арадуудай мүнөөнэй байдалые шэнжэлхэ, тэрэниие урданай байдалтай, хүршэ областьнуудай арадууд болон гүрэнүүдэй байдалтай жэшэжэ үзэхэ талаар олон эрдэмтэд ажаллаха байна. Энэ хүдэлмэри теоретическэшье, политическэшье удхатай байха.

Мүн хэлэ бэшэг, литература, фольклор, этнографи, искусствын асуудалнуудые шэнжэлхэ хэрэгтэ шухала анхарал хандуулагдаха.

Хилын саадахи Зүүн зүгэй оронуудай, арадуудай урданай ба мүнөөнэй байдал шэнжэлхэ хүдэлмэри ябуулагдажа, манай арадай хүгжэлтын асуудалнуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо, тайлбарилха ябадалда туhалха байна.

Нийтын наукануудые хүгжөөхэ хүдэлмэрөө манай институт баhал бусад институдууд болон эрдэм шэнжэлгын эмхи зургаануудтай суг ябуулжа, шухала шухала, орёо хүндэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ шиидхэхэ байна.

Долоон жэлэй научна шэнжэлгын хүдэлмэриин түсэбые hайн шанартайгаар дүүргэхын тула манай эрдэмтэд эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэриин шанар сэгые улам дээшэлүүлхэ, улам эршэтэй ажаллаха ёhотой.

Бурядай АССР дотор эрдэм наукын хурдан хүгжэhэн ябадал хадаа КПСС-эй ленинскэ национальна политикын хэды ехэ сэсэн мэргэн, аша туhатай байhыень баримталан харуулна.

Мүнөө бидэнэр Россин гүрэнтэй Бурядай нэгэдэhээр 300 жэлэй ойн баярые тэмдэглэжэ байхадаа, коммунистическа партиин, ородой арадай, ородой эрдэмтэдэй олон жэл соо бурят арадта үзүүлhэн туhаламжые үнэн зүрхэнэй баяр баясхалантайгаар тэмдэглэнэбди.

Д. ЛУБСАНОВ,
СССР-эй Наукануудай Академиин БКНИИ-гэй директор.

Зураг дээрэ: Бурядай АССР-эй комплексно эрдэм шэнжэлгын институтай байшан.
Н. Дамбаевай фото.

Зураг дээрэ: комплексно эрдэм шэнжэлгын институдай научна хүдэлмэрилэгшэ Ж. Д. Дандарон зооветинститудта электронно микроскоп тодхожо байна.

Гайхамшагта туйлалтануудаймнай нэгэн

Имагтал Октябриин революциин ашаар Бурят орондо үзэг бэшэг, эрдэм бэлиг ёhото гэгшээр бадараа.

Түрүүшээр, 1930-аад оной үедэ, гэгээрэлэй ажал хуушан монгол үзэг бэшэг дээрэ табигдаhан байгаа. Теэд хуушан монгол үзэг бэшэг гээшэмнай фонематическа талаараа яряанай бурят хэлые бодотоорнь харуулжа шадахагүй байhан дээрэhээ бурят хэлэнэй саашанхи хүгжэлтэдэнь haaд хэхэ гэжэ тэрэ үедэ тэмдэглэгдэhэн юм. 1932 ондо бурят хэлэ бэшэг латын үзэг дээрэ тогтоогдоо hэн.

Латын үзэг алиш талаараа хуушан монгол үзэгhөө нилээд нугархай байhан дээрэhээ бурят хэлэнэй хүгжэлтэдэ горьтойхон туhа хүргэhэн юм.

Литературна хэлэмнай хори бурядай хэлэн дээрэ байгуулагдаад, 1939 ондо ород үзэг бэшэгтэ оруулагдаад байхадаа саашадаа гайхамшагтай түргөөр хүгжөө бэлэй.

1934 ондо «Монгол хэлэнүүдэй синтаксис» гэhэн Г. Д. Санжеевэй грамматика барлагдажа гараhан юм. Тэрээнhээ хойшо Г. Д. Санжеев «Бурят хэлэнэй синтаксис». (1940 ондо), «Бурят хэлэнэй грамматика» (1941 ондо) гэхэ мэтэ номуудые гаргаа hэн.

Бурят hургуулинуудай элдэб классуудта үзэхэ hуралсалай учебнигүүд бии болгогдоо бэлэй. Жэшээлхэдэ, Д. М. Мижидон, М. Н. Имехенов, Д. Д. Дугар-Жабон болон бусадай зохёоhон эхин, дунда hургуулинуудта үзэдэг учебнигүүд мүнөөшье хүрэтэр хэрэглэгдэhээр.

hүүлэй үедэ бурят хэлэнэй олонхи нютаг хэлэнүүдые шэнжэлhэн диссертацинууд бии болонхой.

Бурят зоной эрдэм шэнжэлдэг хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ асуудалда ородой эрдэмтэд айхабтар ехэ туhа хүргөө.

Россин гүрэнтэй Бурят ороноймнай hайн дураара нэгэдэhээр 300 жэлэй түүхэтэ ойн баярые тэмдэглэжэ байхадаа энэ гайхамшагта амжалтаараа үнэн зүрхэнhөө баясанабди.

Улзы-Жаргал Дондоков,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Тоо баримтанууд

*** 1958 ондо Бурядай Соёлой научно-шэнжэлэлгын институдай база дээрэ СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин хэлтэсэй Бурядай комплексно научно-шэнжэлэлгын институт нээгдээ. Тэндэ гуманитарна наукануудай таhагуудhаа гадна, физикын, химиин, геологиин, биологиин, хүрьhэ шэнжэлэлгын таhагууд бии.**

*** Зооветеринарна институдай, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай, геологоразведкын управлениин, гүрэнэй географическа обществын филиалай, 10 гаран туршалгын станцинууд болон лабораторинуудай эрдэмтэд научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулна.**

*** Бурядуудай дундаhаа наукануудай 3 доктор, элдэб эрдэмэй 150-яад кандидадууд, тэрэ тоодо хэлэ бэшэгэй эрдэмэй 25 кандидат, педагогическа—13, экономическа—10, философско—8, медицинскэ—14, юридическэ—5, естественна, физико-математическа—40 кандидат урган гараа.**

Ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ажаллаха

КПСС-эй ЦК-гэй декабриин Пленум, партиин XXI съезд ороной хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ талаар асари ехэ зорилго табинхай. Энэ зорилгые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ хүдөө ажахын дээдэ hургуулинууд, научно-шэнжэлэлгын эмхинүүд тон ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Бурядай АССР-эй хүдөө ажахыда мал ажалай гол hуури эзэлдэгынь мэдээжэ. Тиимэhээ республикын научно-шэнжэлэлгын эмхинүүдэй, тэдээнэй тоодо зооветеринарна институдай эрдэмтэд гол анхаралаа мал ажал хүгжөөлгэдэ хандуулна. Манай институт агрономическа, зоотехническэ, ветеринарна, технологическа факультедүүдтэй. Гадна, хүдөө ажахын туршалгын станцитай юм. Тэрээндэнь хүдөө ажахын бүхы hалбаринууд шэнжэлэгдэнэ. Мүн үрэ жэмэсэй станци, ветеринарна научно-шэнжэлэлгын станци бии. Институт болон тэрээнэй бүхы hалбаринуудта эрдэмтэд олоороо ажалладаг. Тэдээн соohоо 78-ниинь наукануудай докторнууд, кандидадууд юм.

Эдэ эрдэмтэдэй шэнжэлэлгэ, туршалга хэжэ, туйлаhан үрэ дүнгүүд республикаhаамнай гадна, бусад областьнуудай колхоз, совхозуудта үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Ветеринарна наукануудай доктор, профессор В. Р. Филиппов амжалтатайгаар хүдэлмэрилнэ, хэдэн арбаад научна зохёолнуудые бэшэжэ толилонхой. Мал ажалай, ветеринариин талаар тэрээнэй дурадхалнууд колхоз, совхозуудай үйлэдбэридэ амжалтатайгаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Биологиин наукануудай доктор И. А. Спирюхов теоретическэ болон практическа ехэ удхатай 30-аад шэнжэлэлгээр зохёолнуудые бэшэжэ толилуулланхай.

Доцент С. И. Магульский малай зарим үбшэнүүдтэй тэмсэхэ, доцент И. Н. Нурминский малые бүлеэдүүлhэн уhаар, автоматическа аргаар уhалха асуудалнуудые шиидхэжэ, тэдэнь хэрэглэгдэдэг болоо.

Институдай доцент байгаад наhа бараhан М. Н. Балков залуу мал түлжүүлхэ, малай үүлтэр hайжаруулха гэхэ мэтын шухала асуудалнуудаар ехэ үрэ дүн туйлаhан юм. Тэрэнь колхоз, совхозуудта хэрэглэгдэдэг болонхой.

Мал ажалай талаар институдай эрдэмтэд П. А. Овчинников, М. Г. Косорев, В. Я. Суетин, В. А. Чиркин болон бусад олон эрдэмтэд научна хүдэлмэри хэнэ.

Институдай, тэрэнэй туршалгын станциин эрдэмтэд ургамалай, газар эдлүүриин, сабшалангай, үбhэ тэжээлэй, уhалууриин асуудалнуудаар ехэ юумэ хэжэ, тэрээнээ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Жэшээнь, туршалгын станциин үнинэй эрдэмтэд К. М. Крам, А. М. Останин гэгшэд хабарай шэниисын, хара таряанай, овёсой, ячмениин, хүсы үбhэнэй шэнэ сортнуудые бии болгоо. Тэдэнь Бурядай АССР-эй, Читын, Эрхүүгэй областьнуудай, Яхадай АССР-эй, Тувагай, Хакасска автономно областьнуудай колхоз, совхозуудта ехэ хэмжээнэй талмай дээрэ таригдана.

Доцент Н. В. Барнаков газар эдлүүриин талаар, доцент А. Г. Давыдов сабшалан, бэлшээри hайжаруулха талаар шухала шэнжэлэлгэ хэнэ. Экономическа, технологическа, марксизм-ленинизмын кафедрануудай эрдэмтэд өөhэд өөhэдынгөө hалбаряар мүн лэ бага бэшэ юумэ хэнэ.

Хүдөө ажахын талаар долоон жэлэй түсэбые болзорhоонь урид бэелүүлхэ хэрэгтэ туhалхын тула манай эрдэмтэд бүхы хүсэ шадалаа зорюулан ажаллажа байна.

В. Плишкин, доцент,
директорые наукын талаар орлогшо.

Институдаймнай эрдэмтэд шэнжэлхы ажал эрхилнэ

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ институдай эрдэмтэд, тэдэнэй тоодо наукануудай 65 кандидат КПСС-эй XXI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан научна хүдэлмэреэ үндэhөөрнь hайжаруулхын тула бүхы шадалаараа оролдожо, ехэ юумэ хэжэ байна. Манай олон эрдэмтэд математика, физикэ, хими, биологиин талаар шухала болоhон теоретическэ асуудалнуудые шэнжэлнэ. Тиихэдээ тэдэнэр арадай ажахын хүгжэлтын, техническэ дэбжэлтын эгээн шухала удха шанартай асуудалнуудтань онсо анхарал хандуулна. Жэшээлхэдэ, химиин кафедрын (даагшань С. Е. Зенина) эрдэмтэд химическэ холимол утэгжүүлгэ буйлуулдаг аргые нарижуулан hайжаруулха талаар тон шухала шэнжэлэлгэ хэжэ байна. Биологиин факультедэй декан доцент Ф. Н. Гаханов химическэ промышленностиин талаар шухала шэнжэлэлгэ хэнэ.

Зоологиин, ботаникын, химиин кафедрануудай эрдэмтэд нүхэд Шишкин, Обожин, Игнаева гэгшэд загаhа, уhанай шубуу үсхэбэрилгые түргэдхэлсэхын тула республика доторхи нуур тооромуудай эдеэлсые шэнжэлнэ. Энэнь наукыншье, арадай ажахыншье талаар тон шухала асуудал болоно. Ботаникын кафедрын гэшүүд республика дотор ургадаг ургамалнуудые, ой модоной баялигые, мёд үгэдэг ургамалнуудые, тэжээл бэлэдхэлэй асуудалнуудые шэнжэлнэ.

Зоологиин кафедрын доцент М. Г. Бакутин үнэтэ загаhануудые Бурят ороной эрхэ байдалда тааруулан нютагжуулха асуудал шэнжэлнэ. Сэлэнгын аймагай «Путь Ильича» колхозой газар дээрэ оршодог Окунево нуурта ялагар карп гэжэ загаhа нютагжуулжа туршаhан туршалга hайн үрэ дүн харуулаа.

Физикэ, математикын кафедрануудай эрдэмтэд Б. С. Содномов, А. В. Булгадаев, С. И. Ардонов, Н. И. Иванов болон бусад шухала асуудалнуудаар шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэнэ.

Марксизм-ленинизмын кафедрын коллектив гол түлэб Бурят орондо революционно хүдэлөөнэй дэлгэрhэн түүхые, Бурядай АССР-эй экономико болон соёл гэгээрэлэй шухала асуудалнуудые эдэбхитэйгээр шэнжэлнэ. Педагогика ба психологиин кафедрын эрдэмтэд hурагшадые hургуулида, гэр бүлэдэнь ажалша бэрхээр hургаха асуудалые, Сибирь болон Бурят орондо hургуули гэгээрэлэй дэлгэрhэн түүхые шэнжэлнэ.

Түүхын, хэлэ бэшэгэй, литературын талаар эрдэмтэд өөhэдынгөө мэргэжэлдэ хабаатай шухала асуудалнуудаар, мүн лэ бага бэшэ шэнжэлхы хүдэлмэри хэнэ. «Мүнөөнэй бурят хэлэн» гэhэн Д. Д. Амоголоновой ехэ зохёол (хэблэлэй 25 хуудаhан) хэблэгдэжэ гаранхай.

Институдай эрдэмтэдэй шэнжэлэлгын хүдэлмэри хээд бэшэhэн зохёолнууд «Ученые записки» сооmнай хододоо хэблэгдэжэ байдаг. Гансахан 1956 онhоо 1958 он хүрэтэр 118,75 хэблэлэй хуудаhатай тиимэ дэбтэрнүүд хэблэгдээ.

Н. Шулунов,
директорые наукын талаар орлогшо.

Зооветинститудай ветфагай 3-дахи курсын студентнэр, НСО-гэй (студентнэрэй научна общество) гэшүүд хониной температурада элдэб бодосуудай ямараар нүлөөлдэгые шэнжэлнэ. **Зураг дээрэ:** (баруун гарhаа) В. Петров, доцент А. П. Косых, .. Бачкалина, С. Цыренов гэгшэд электронно термометрээр хониной температура хэмжэжэ байна.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ОЛОН ЖЭЛЭЙ ҮБҺЭ НОГОО ЗУН ТАРИХАДА ҺАЙН

Олон жэлэй үбhэ ногоо гансал хабар бэшэ, мүн зуншье тарихада болохо гэжэ агрономическа эрдэм ухаан тодорхойлhон байна.

Шииг нойтоор элбэг, hайса дулаасаhан хүрьhэтэй газарта олон жэлэй ногоо зун тарихада түргэн, hайнаар ургадаг байха юм. Энэ ушарта илангаяа тариха хаhа болзорыень алдахагүй гэжэ оролдохо ёhотой. Тиигэжэ намар болотор ургажа бэежэhэн ногоон үбэлэй хүйтэнине ядалдангүй үнгэргөөд, удаадахи жэлнүүдтэ үдхэн hайнаар ургадаг гээшэ.

Нуга сабшалангай, таряалангай гү, үгышье hаа үрэhэнэй газарта олон жэлэй ногоон холисогүйгөөр тариглдадаг болонхой. Бурядай туршалгын станциин дурадхалаар хэдэн жэлэй саада тээ олохон аймагай үрэhэнэй ажахынуудта иимэ ногоон ямаршье холисогүйгөөр таригдаhан байгаа. Тиигэжэ хүсы үбhэ тариhан газарhаа мүнөөшье хүрэтэр ургаса, үрэhэн абтана.

Таримал элдэб ногооной үрэhэн жэжэхэнүүд аад, хүрьhэндэ гүнзэгыгөөр hуулгахада биража ургадаггүй. Илангаяа хүсы житняк хоёрой үрэhэ газарта доро hуулгахада муу. Оройдоол 2—3 сантиметр гүнзэгыдэ хаябал таарамжатай байха.

Манай республикада хабартаа шииг нойтон угаа дутамаг, хуурай hалхитай байжа, газарай хүрьhэн дээрэhээ хаташадаг. Энээнhээ шалтагаалжа, хабар таригдаhан ногоон нэгэ жэгдэ, үдхэнөөр гаража шададаггүй. Намар гү, али хабар хахалагдаhаншье газарта тарихада шэнгээр гараад, түрүүшынгээ жэлдэ буртаг үбhэндэ баригдашадаг. Зүгөөр парлагдаhан газарта хабар эртэ олон жэлэй ногоо таряа hаа, hайнаар ургадаг байна.

Олон жэлэй ногоо хахад парта зун хаяхада эгээ таарамжатай гэжэ тодоруулагданхай. Энэ ушарта орооhото ургамалнуудые тариhан газар хабар эртэ парлажархёод, тэрэнээ ногоо тариха болотороо байлгадаг. Мүн үнгэрhэн тэрэ саг соогоо буртаг үбhэнэй тэндэ гарахада газарайнь хүрьhэ гүнзэгы бэшээр hиирүүлэн гүнзэгырүүлдэг. Удаань, тарихынгаа урда тээ тэрэ газараа хахалхадашье болохо, үгы гэбэл лущени хэхэдэ хамаагүй.

Сагай уларилай олон жэлэй ажаглалта дээрэhээ харахада, манай республикын газар дээрэ имагтал зунай hарануудта бороо хура ехээр ородог. Июниин хуушаар гү, али июлиин шэнээр эгээ ехээр шииг нойтон ородог байна. Энэ үедэ газарай хүрьhэн hайса шиигтээд, үhаар элбэг байжа, үбhэ ногоо тарихада угаа зохид болоод байдаг.

Хэрбээ зун таригдаhан олон жэлэй ногоон июлиин 10—12-hоо хожомдонгүй газарhаа бултайжа гараа hаа, үбэлдөөшье гэмтэжэ муудадаггүй. Мүн хоёрдохи жэлдээ ехээр ургадаг. Энээнэй зүбтэй байhание олон жэлэй туршалга, дүй дуршэл элитээр харуулаа.

Тиимэ болохолоороо, июниин хуушаар гү, үгышье hаа, июлиин эхеэр лэ олон жэлэй ногоон таригдаха ушартай.

Хүсы үбhэ, житняк энэ болзорhоо хожомдожо таряа хада биратай ургаса абтахагүй. Харин «Волоснец сибирский», «Костер безостый» гэдэгүүдые бури хожом, август hарада тарихашье ушар бии. Тиихэдэ иимэ ногоонууд үбэлжэжэ ядадаггүй. Гансал түрүүшын жэлдэ тиимэ hайнаар ургадаггүй, удаардаг бшуу.

Июнь hарада республика доторнай бороо хура даамайгаар орожо, газарай хүрьhэн хаа хаанагүй ехээр шиигтэбэ. Энэ жэлдэ олон жэлэй ногоонуудые болзорhоонь hураггүй үрид тарихаар болохонь.

А. Останин,
Бурядай туршалгын станциин ахалагша научна сотрудник.

ШЭНЭ ЗҮЖЭГ

Гүрэнэй бурят драмын театрын коллектив Россин гүрэнтэй Бурят ороной hайн дураараа нэгэдэhэнhээ хойшо 300 жэлэй алдарта ойдо зорюулжа, РСФСР-эй габьяата артист В. К. Халматовай «Нэгэ амисхалаар» гэhэн шэнэ зүжэг ажалшадта харуулба.

Зүжэг соо манай республикын мүнөөнэй ажабайдал харуулагдана. Колхозой залуу гэшүүд Туяана, Түмэр, Сэсэг, Бүргэд гэгшэдэй рольнуудта артистнар Д. Чимитова, В. Самандуев, Е. Санжимитыпова, Д. Бадмаев, Бэлигтэ үбгэнэй рольдо Бурядай АССР-эй габьяата артист Ж. Иванов, Шоноевой рольдо Бурядай АССР-эй арадай артист И. Миронов болон Шархай хүгшэнэй рольдо республикын габьяата артист С. Халтагарова гэгшэд наадана.

Мүн зүжэгтэ артистнууд Б. Нечкин, В. Амханова, П. Шапова гэгшэд хабаадана.

Зураг дээрэ: зүжэгэй нэгэ үйлэ харуулагдана.

Г. Лосевой фото, текст.

Түрүүшүүл шагнагдаба

Баргажанай адагай загаhанай консервын комбинадай түрүүшүүл—загаhашад В. Шалбаева, хүдэлмэришэд Н. Нечкина, М. Ефимова гэгшэд хахад жэлэйнгээ түсэбые үлүүлэн дүүргэhэнэйнгээ түлөө совнархозой, облпрофсоведэй зүгhөө «РСФСР-эй социалистическэ мүрысөөнэй отличник» гэhэн значогоор шагнагдаба.

Тэрэшэлэн гүльмэшэдэй бригадын бригадир Дм. Яковлев, загаhа сэбэрлэгшэ М. Дремухина гэгшэдтэ Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаа.

В. Граковский.

ШАТАР

Һайндэрэй хүндэлэлдэ үнгэргэгдэжэ байhан шатарай мүрысөөнэй юhэдэхи наадан болобо.

Нааданай эхилхэдэ спортын мастер Быков Мункоев хоёр хүсэеэ үзэлсэжэ тэнсээ. Шатаршан Голубев Берсутскитай наадахадаа абаhаар добтолбошье, амжалта туйлаагүй.

Юhэдэхи нааданай hүүлээр мастер Быков—7,5, Берсутский—7,5, Власов Могордоев хоёр тус тустаа 6,5—6,5 очкотой болоод ябана.

В. Мамилов.

Үрэ жэмэстэ мододой станцида

Зунай урин дулаан саг ерэжэ, республикын үрэ жэмэстэ станциин модод янза бүриин сэсэг намаагаар бүрхөөгдэнхэй. Эндэхи хүдэлмэришэд үнгэрэгшэ хабарай туршада үрэ жэмэсэй мододые олоор hуулгаhан байна. Байгал шадарай сагай уларилда дадаhан жэмэсүүдэй шэнэ сортнуудые бии болгохо тушаа шэнжэлхы ехэ ажал хэгдэнэ.

Найман хүнhөө бүридэhэн научна хүдэлмэрилэгшэд шэнэ сортын жэмэсүүдые бии болгохын түлөө оролдожо байна. Тэдэнэрэй дунда эрдэмтэд Н. Н. Гавришев, И. И. Малев гэгшэдые, республикын габьяата агроном Л. И. Дубровская, Б. Т. Жигулевский болон бусадай нэрэнүүдые дурдамаар. Полина Иосифовна Петрович хүйтэ даасатай, ургаса ехээр үгэдэг шэнэ сортын жэмэсүүдые бии болгохо тушаа шэнжэлхы ехэ ажал хэнэ.

Зинаида Григорьевна Шунковагай хүтэлбэреэр арадуудай хани барисаанай hайндэртэ зорюулагдан 100 мянган элдэб сэсэг, городые ногоорuулха олон мянган модод таригдаа.

200 гаран хүдэлмэришэдтэй эндэхи станци ерэхэ намар баян ургаса хуряахын түлөө бэлэдхэжэ байна. Станциинхид жэл бүри 50 гаран центнер элдэб жэмэс хуряана.

Станциин үрэ жэмэстэ мододой олошорхотой хамта өөhэдтөө сад тарихаяа хүсэгшэд жэл бүри нэмэнэ. Энээн тухай станциин ахалагша агроном Лидия Ивановна Дубровская иигэжэ хөөрэнэ:

— Хэдэн жэлэй саада тээ өөhэдтөө үрэ жэмэсэй мододые худалдан абагшад ехэ үсөөн байhан юм. Харин мүнөө 8 мянга гаран хүн өөhэдтөө жэл бүри үрэ жэмэсэй мододые худалдажа абана.

А. Олейникова.

Хилын саанаhаа

Ядерна зэбсэг туршалга болюулха тухай зүблөөн

ЖЕНЕВА. июниин 25. (ТАСС). Ядерна зэбсэг туршалга болюулха тухай асуудалаар гурбан гүрэнэй зүблөөнэй ээлжээтэ заседани мүнөөдэр боложо, СССР-эй түлөөлэгшэ С. К. Царапкин түрүүлэгшээр hуугаа. Хиналтын постнуудай хүдэлмэрилэгшэд тухай асуудалые зүблөөн хаража үзэhэн байна.

Удаадахи заседаниинь июниин 26-да болохо.

„Глезосэй ами наhан аюулда ороо, бидэнэр тэрэниие абарха ёhотойбди“

Манолис Глезосые, Грециин бусад демокрадуудые сүүдтэ үгэhыень дэлхэйн түрүү олониитэ буруушаана. Грециин засаг баригшадай зоргоороо аашалhыень буруушааhан хүдэлмэришэдэй, искусствын, наука болон соёл культурын ажал-ябуулагшадай бэшэгүүдые газетэнүүд толилно.

Наукын ажал-ябуулагша, Бухарестын барилгын институдай ректор профессор Димитрий Прапорджеску «Ромыниа либера» гэжэ газетэдэ статья толилоо. Дэлхэйн соёл болбосоролой баялигта грек арадай оруулhан туhа нэмэрие би үндэрөөр сэгнэнэб. Эгээл тиимэhээ Грециин национальна герой Манолис Глезостэ үхэлтэ аюулай тохёолдоод байhантай би эбсэжэ шадахагүй байнаб. Энэ хадаа энэрхы сэдьхэлтэ грек арадай мэдэрэлдэ тааралдахагүй байна гэжэ тэрэ статья соогоо бэшэhэн байха юм.

Патриот, тэмсэлшэ Манолис Глезос эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлэй hүлдэ тэмдэг мүн болоно. Манай үе сагта харата муухай гэмтэ ябадалай хэгдэхэгүйе хүсэдэг үнэн сэхэ хүн бүхэн Глезосые хамгаалхын тулада тэмсэхэ ёhотой. Глезосэй ами наhанда аюул тохёолдоод байна, бидэнэр тэрэниие абарха ёhотойбди гэжэ Румыниин эрдэмтэ саашань бэшэнэ.

Манолис Глезосые сүлөөлхэ эрилтэ хэhэн бэшэгүүд болон телеграммануудые Грециин хаанай, Грециин правительствын нэрэ дээрэ Чехословакиин заводуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад, ниитын организацинуудай гэшүүд эльгээгээ гэжэ Чехословакиин телеграфна агентство мэдээсэнэ. Грециин хаан Павелда фашизмда эсэргүүсэн тэмсэгшэдэй Пардубицка областиин союзай гэшүүдэй эльгээhэн бэшэг соо иигэжэ хэлэгдэнэ: фашизмда эсэргүүсэн концентрационно лагерьнуудта зобоон туляагдажа, дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ наhа бараhан хэдэ миллион тэмсэлшэдэй нэрые hанан, эб найрамдалай түлөө тэмсэжэ байhан дэлхэйн бухы түрүү хүнүүдэй зүгhөө патриот, герой, эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэ Глезосые дары сүлөөлхэ тухай шанга эрилтэ хэнэбди.

Манолис Глезосые сүлөөлхэ эрилтэ хэhэн бэшэгүүдые Чехословакиин Тршебичедэхи Густав Климентын нэрэмжэтэ, Прагадахи «ЧКД-Дукла» заводуудай хүдэлмэришэд болон бусад лэ эльгээгээ.

(ТАСС).

Итали. Пьяченцын уран гарта Джино Каванна өөрынгөө ухаалан зохёоhон «Торпеда» гэжэ спортивна автомобилиие hаяхан туршажа үзөө. Моторойнь хэмжээн 250 кубическа сантиметр юм. «Торпеда» дэлхэй дээрэхи эгээн лэ набтар автомобиль юм гэжэ Публифото агентство бэшэнэ. Тэрэнэй үндэрынь 60 сантиметр юм. Мотоциклэдэй руль хэрэглэн, энэ машиные жолоододог. Туршажа үзэхэдөө, Каванна час соо 241 километр 610 сантиметртэ ябаhан байха юм. **Зураг дээрэ:** Д. Каванна өөрынгөө автомобиль соо hууна. **ТАСС-эй фотохронико.**

ПОРП-гэй ЦК-гэй политбюрогой, ОКП-гэй главна комитедэй, президиумэй хамтын заседани

ВАРШАВА, июниин 26. (ТАСС). Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин ЦК-гэй политбюрогой, Таряашадай нэгэдэмэл партиин главна комитедэй президиумэй түлөөлэгшэдэй хамтын заседани үсэгэлдэр эндэ болоо гэжэ Польшын хэблэлэй агентство мэдээсэнэ. «1959—1965 онуудта хүдөө ажахые хүгжөөхэ гол зорилгонууд тухай» шиидхэбэриин проектдэ ПОРП-гэй ЦК-гэй болон ОКП-гэй ГК-гэй пленумүүд дээрэ хэгдэhэн дурадхалнууд болон ажаглалтанууд заседани дээрэ зүбшэгдөөд, шиидхэбэриин эсэсэй текст баталан абтаа.

КНР-тэ эсэргүү хорото ааша Америкын зүгhөө гаргагдана

ПЕКИН, июниин 25. (ТАСС). Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй флодой харуулай самолёт КНР-тэ хамаатай Юнсиндао (Гуандун провинци) арал дээгүүр июниин 23-да 9 час 05 минутада, 12 час 40 минутада хоёр дахин ниидээ гэжэ Синьхуа агентство мэдээсэнэ.

Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй флодой тагнуулай самолёт Юнсиндао арал дээгүүр мүн лэ энэ үдэр 10 час 03 минутада, 11 час 53 минутада хоёр дахин ниидээ.

Сэрэгэй иимэ хорото ааша гаргаhан дээрэhээнь КНР-эй гадаадын хэрэгэй министерствын түлөөлэгшэдэ шэнэ уридшалан hануулга хэхэ гэжэ даагагдаhан байна.

Грецидэ ракетнэ база байгуулгые буруушаалга

АФИНЫ, июниин 25. (ТАСС). Грециин аша туhые хараhан «Балканда ракетэгүй зоно байгуулха тухай дурадхалые тон ехэ анхаралтайгаар дахяад хаража үзэхыень» уряалан, Грециин правительстводо Грециин «Социалистическэ союз» гэжэ олониитын организаци хандаа. Дэлхэйн хоёр дайнай бэрхэшээл үзэжэ гараhан грек арадай эб найрамдалые нэгэн hаналтайгаар хүсэжэ байhыень «Социалистическэ союз» элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Грецидэ ракетнэ базануудые байгуулха аюулай тохёолдоhонhоо уламжалан «Социалистическэ союз» Балканда зүүн болон баруун оронуудай хоорондо атомна зэбсэгhээ сүлөө зоно байгуулхые хүсэжэ байhанаа элирхэйлнэ гэжэ мэдүүлгэ соо саашадаа хэлэгдэнэ.

300 жэлэй ойдо

Аха дүү ород арадай туhаламжаар

Үргэн уужам Бурят ороноймнай газар нютагууд элдэб янзын ашагта малтамалнуудаар элбэг юм.

Бурят ороной байгаалиин баялигуудые шэнжэлэн ашаглаха, республикые индустриализацилха талаар агууехэ ород арадай түлөөлэгшэд—дуршэл ехэтэй хүдэлмэришэд, шадамар бэрхэ мэргэжэлтэд — техник, инженернүүд үнэхөөрөө сэгнэшэгүй ехэ хүдэлмэри хэжэ туhалhан байна бшуу.

Тиигэбэшье боксит, вольфрам, молибден, химическэ сэбэр известняк гэхэ мэтэ байгаалиин эдэ баялигууд Октябриин социалистическэ революциин урда тээ оройдоошье шэнжэлэгдээгүй тоонoй байгаа бшуу. Хэнэйшье мэдэhээр, хаанта засагай үедэ Бурят орон мэтэ заха хизаар газарта экономико, культурын, илангаяа промышленностиин хүгжэхэ аргагүй байhаниинь элитэ. Тэрэ үеын хэсүү хүндэ бэрхэшээлтэй сагташье ородой гайхамшагта эрдэмтэд Обручев, Черский болон бусад Бурят ороной байгаалиин баялигые шэнжэлхэ тушаа ехэхэн хүдэлмэри хэдэг hэн.

Харин гэрэлтэ hайхан Совет засагай үедэ ород, бурят арадуудай хэтэ мүнхын хани барисаан улам бэхижэжэ, ородой элитэ эрдэмтэд, геологуудай туhаламжаар республика доторнай шэнжэлхы хүдэлмэри үзэгдөөгүй ехэ үргэн далайсатайгаар ябуулагдажа захалаа. Манай эндэхи байгаалиин баялигууд, ашагта малтамалнуудые бэдэрхэ, шэнжэлхэ талаар геологууд — СССР-эй Наукануудай академиин член-корреспондент Обручев, геолого-минералогическа наукануудай кандидат Налетов, геолого-минералогическа наукануудай докторнууд Н. А. Флоренсов, Е. В. Павловский, инженер-геолог Бессолицын болон бусад эрдэмтэд олон жэлдэ эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаhан байха юм.

Жэшээлхэдэ, эгээн түрүүн Зүүн Саяан шадар боксидай айхабтар элбэг байhаниие ород эрдэмтэн геолого-минералогическа наукануудай кандидат Нина Алексеевна Ильина шэнжэлжэ олоhон байна. Тэрэ хэды үндэр наhатай боложо, бэе муутай байhаншье мүртөө хүсэ шадалаа гамнангүй, олон жэлэй туршада Зүүн Саяанда шэнжэлхы хүдэлмэри хэжэ, боксоной ашагта малтамалнуудые эсэслэн тодорхойлоо юм. Мүн нүхэр Ильинагай оролдосото ажалаар тэндэхи Хужарта гэжэ газарта барилгада хэрэглэгдэхэ химическэ сэбэр известняк олдожо шэнжэлэгдээ. Тэрэнэйнь ашаар мүнөө Зүүн Саяан шадар нефелиновэ сиенит, графит, хритозил-асбест гэхэ мэтэ шухала зүйлнүүдэй элбэг байhаниинь тодоруулагданхай.

Тэрэшэлэн 30-аад онуудта Закаменай аймагта вольфрам-молибденээр баян уурхайнууд олдожо, мүнөө тэндэнь «Джидакомбинат» гэжэ орон дотор ехэхэн предприятинуудай нэгэн баригдаад, 25 жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Байгаалиин барагдашагүй энэ ехэ баялигые эгээн түрүүн ород эхэнэр Мария Васильевна Бесова (мүнөө геолого-минералогическа наукануудай кандидат) гэгшэ Москва, Иркутск городуудhаа ерэhэн геологуудтай хамта шэнжэлжэ олоhон байха юм. Тэдэнэй ашагта малтамал бэдэрхэ, шэнжэлхэ хүдэлмэридэнь нютагай зон, илангаяа бурят бэлигтэй бэрхэ геолог Шампи гэгшэ ехэ туhа хүргэhэн гэхэ.

Мүн Баунтын аймагта Кедровэй алтанай уурхай, Заиграйн, Мухаршэбэрэй, Ториин, Сэлэнгын, Прибайкалиин аймагуудта олдоhон химическэ сэбэр известняк болон шулуу нүүрhэн, флюорит, перлит гэхэ мэтэ барилгын, минеральна зүйлнүүдые бэдэрхэ, шэнжэлхэ талаар ород эрдэмтэд, геологууд нилээдгүй ехэ ажал хэhэн байна. Мүнөө долоон жэлэй туршада республика доторнай байгаалиин баялиг, ашагта малтамалнуудые бэдэрхэ, шэнжэлхэ, тэдэниие ашаглаха хүдэлмэри хэзээ хэзээнэйхиhээ бүри эршэмтэйгээр ябуулагдаха юм.

Хэрбээ революциин урда Бурят орон дотор байгаалиин баялигые шэнжэлхэ хэрэгтэ зарим тэды анхарал хандуулагдадаг байбал, тэрэниие промышленна аргаар үйлэдбэрилхэ, ашаглаха талаар юуншье хэгдэдэггүй байгаа гэхэдэ алдуу болохогүй. 1912—13 онуудта манай эндэ гансал хүдөө ажахын продуктнуудые буйлуулха 40 шахуу багаханууд предприятинууд хүдэлдэг hэн. Тэндэнь оньhон машина, техникэ гэжэ оройдоошье байгаагүй. Тиимэhээ газар нютагуудта байгаалиин айхабтар ехэ баялигууд ойроо хүртэнгүй хэбтэдэг бэлэй.

Гансал Совет засагай үедэ парти, правительствын үдэр бүриин анхарал оролдолгоор, агууехэ ород арадай аха дүүгэй туhаламжын ашаар Бурят ороной промышленность шэнээр, хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ, мүнөө республикынгаа экономикын түрүү hалбари болонхой. Совет ороной арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлнүүдэй туршада республикын индустриин томо гигантнууд: Улан-Удын паровозо-вагонно завод, мяха-консервын комбинат, механизированнэ шэлэй завод, Зэдын вольфрамово-молибденэй комбинат, мүн цементын, асбо-шифернэ заводууд, Галуута Нуурай шулуу нүүрhэнэй шахтанууд, сэмбын фабрика, модоной заводууд болон эдеэ хоолой, хүнгэн промышленностиин бусад олон түрүү техникээр зэбсэглэгдэhэн предприятинууд шэнээр баригдаhан байха юм. Илангаяа манай арадай ажахын бүхы hалбаринуудта электроэнерги үзэгдөөгүй ехээр хэрэглэгдэдэг болоо. 1928 онойхитой сасуулхада, электроэнерги үйлэдбэрилгэ республика дотор 360 дахин ехэ болоhон байна. Тиигэжэ Бурят оромнай богонихон болзор соо мүнөөнэй хүгжэнги түрүү индустритай социалистическэ республика болоо.

Республикые хүсэтэ, шэнэ промышленностьтай болгохын тула ород арадай хэдэ мянган үнэн сэхэ, эрхим хүбүүд, басагад бурядуудтай гар гараа барисалдан ажаллажа, тэдэнэртэ али болохоор туhалдаг, барилгын, промышленна элдэб мэргэжэлдэ hургадаг байhаниинь мэдээжэ. Өөhэдынгөө үнэн шударгы ажалаар Бурядай түрүүшын индустриальна гигантнуудые барилсахаhаа гадна, нютагай зондо баян дүй дуршэлөө дамжуулан үгэжэ, тэдэниие промышленна, барилгын элдэб мэргэжэлдэ hургаhан ород арадай хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэд, түрүү хүнүүд олон. Улан-Удын шэлэй заводто 20—30-аад жэлдэ таhалгаряагүй хүдэлhэн гайхамшагта мэргэжэлтэд нүхэд Ф. В. Жуков (мүнөө пенсионер), А. И. Галочкина, Л. М. Герасимова гэгшэд өөhэдынгөө баян дүй дуршэл, мэргэжэл шадабариие залуу бурят хүдэлмэришэдтэ дамжуулан үгэдэг юм. Мүн ПВЗ-гэй эрхим түрүүшүүл: слесарь П. П. Милин, фрезеровщик, СССР-эй Верховно Соведэй депутат М. А. Чернышов, строгальщик нүхэр Курочкин болон бусад олон ород хүдэлмэришэд республикые индустриализацилха, промышленность болон барилгада хүдэлхэ национальна кадрнуудые бэлдэхэ, hургаха хэрэгтэ ехэхэн оролдолго гаргаhан байха. Имагтал ород нүхэдэй хани ёhоной, аха дүүгэй халуун туhаламжа, нүлөөнэй ашаар бурят зоной дундаhаа эрдэм мэргэжэл түгэлдэр олон тоото инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, түрүү хүнүүд урган гараа. Жэшээлхэдэ, Галуута Нуурай түрүү шахтёрнууд нүхэд Айсуев, Тучинов, горно мастер С. Ш. Гармаев, Зэдын комбинадай мастер Ц. Д. Лодоев болон бусад ород нүхэдэй туhаламжаар ажалаа эрхимээр шудалжа, мэргэжэл шадабари ехэтэй хүдэлмэришэд болонхой.

Гадна Москва, Ленинград болон Совет ороной бусад городуудай научно-шэнжэлэлгын институдууд республикымнай промышленна, барилгын предприятинуудта саг үргэлжэ туhалжа, элдэб проект, заабари эльгээжэ байдаг гээшэ. Тиихэдэ манай промышленна предприятинуудые жэл бүри ороной хэдэн зуун фабрика, заводууд элдэб түхеэрэлгэ, хэрэгсэлнүүдээр хангана. Мүн РСФСР-эй Центральна областьнуудhаа хэдэн зуу, мянган дуршэл шадабаритай хүдэлмэришэд, элдэб мэргэжэлтэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд жэл бүри республикымнай промышленна предприяти, барилгануудта эльгээгдэнэ.

Тиигэжэ ород, бурят арадуудай хэтэ мүнхын хани барисаа бэхижүүлжэ, Бурят ороной национальна экономико, культурые хүгжөөн бадаруулhан гайхамшагта ойн hайн hайхан аша үрэнь энэ ха юм.

П. Хантаев,
Бурядай совнархозой ахалагша инженер.

ЗАҺАБАРИ

Манай газетын июниин 26-най номерой дүрбэдэхи хуудаhанда толилогдоhон «Бурят хэлэ заалгые hайжаруулха» гэhэн статьягай нэгэдэхи колонкын гурбадахи абзацhаа: «Гэбэшье 1956 ондо хэблэгдэhэн бурят грамматикын синтаксис соо иимэ гол дутагдалнууд бии гэжэ hанагдана: 13—14 наhатай үхибүүдэй бодолдо орохоор бэшэ, «Бэеэ даабан ба юрын обородууд...» гээд саашань уншахые гуйгдана.

Редакторай орлогшо
С. Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора —46-32, зам редактора—32-74, отв. секретаря —27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации— 35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров —40-49, отдел переводов, корректорская —35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н01076. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 4990.